

רש"י ד"ה וקרב - "בתשעה ומחצה גמר הקרבתו שהיו שוהין שעה אחת בעשייתו". עי' חזו"א או"ח סי' י"ג (מכתב א') שהעיר שלכאורה שעה האמורה במשנה היא שעה זמנית וא"כ ל"ש לוי' שהקרבת קרבן תמיד לוקחת בדיוק שעה. וכי שחכמים חילקו את סדר העבודה בצורה מסודרת לפי שעות, ע"ש לשונו הזהב כדרכו בקודש.

בד"ה בין הערבים - "והוה ליה למכתב בערב ושני בדבוריה וכתב בין הערבים לדרשה חלוק הערב לשני חלקים שתי שעות ומחצה לכאן קודם לעשייתו ושתי שעות ומחצה לכאן לאחר עשייתו". במהרש"א הק' שגם בקרבן פסח כ' בין הערבים בפ' בא, ומה מק' הגמ' שיקריבו התמיד בזמנו והפסח אחריו בתשע ומחצה. ובנימוקי הגרי"ב מת' דגבי פסח כתוב בפ' ראה גם לשון בערב (עי' בזה להלן דף נ"ט ע"א), ומזה מוכח ד"בין הערבים" לאו דוקא, ועכצ"ל דמש"כ בפ' בא בין הערבים היינו רק בפסח מצרים שלא היה שם קרבן תמיד. [אלא שהק' שם שגם בפ' בהעלותך כ' בין הערבים, ומת' שיש להעמיד ד"ז במדבר למ"ד שלא היה תמיד קרב במדבר. ושוב הק' שם ממש"כ אח"ז בתורה גבי פסח שני לדורותיכם. ויעוין בתוס' ביומא דף כ"ט שמסתפקים מה"ט אם פסח שני קרב אחר התמיד ע"ש].

וע"ע בשפ"א שכי' לחלק דלעולם אליבא דריב"ל יש דין בין הערבים בשניהם, רק שמכח הפסוק של בערב למדים שבע"פ שחל להיות בימות החול מתקיים בין הערבים בקרבן הפסח ולא בתמיד. וע"ע בצ"ח שכי' ג"כ עד"ז שלעולם גם לריב"ל דין בין הערבים הוא רק למצוה ואינו מעכב לא בתמיד ולא בפסח, ולכן בע"פ דוחין המצוה של בין הערבים בתמיד מפני מצות היום של פסח.

בד"ה אלא אמר רבא - כולה תקנתא דרבנן היא דמדאורייתא כל שש שעות אחרונות כשירות דהיינו מכי ינטו צללי ערב דהיינו מחצי שבע ואילך שהחמה נוטה למערב והצל למזרח". בצ"ח הק' סתירת משמעות בד' רש"י כאן, שבתחילת דבריו משמע שזמן התמיד הוא מעיקר הדין מחצות (וכ"מ במאירי), ואילו בסו"ד כ' דהיינו מחצי שבע. ועי' במנחת שלמה שכי' לדחות שכוונתו בסו"ד רק מדרבנן.

והנה בתוס' הובא ד' הגמ' ביומא דמשמע שם שמדאורייתא דינו מחצות, ורבנן הוא דגזרו בהקרבת קרבן משום שאינו ניכר בכותלי בית המקדש דלא מכווני. וכבר הק' בגלהש"ס על רש"י מד' רש"י עצמו שכי' להלן דף צ"ג ע"ב כד' הגמ' שם. ובערל"נ בנדה דף ס"ג ע"ב כ' ליישב הסתירה דפליגי בזה בין שני תי' הגמ' ביומא שם, שהרי מתרצים עוד בגמ' שם שרק אברהם אבינו ידע משום שאיצטגנינות היתה בלבו ע"ש, ולכאורה הכוונה בזה הוא דכיון שאינו ניכר לא חשיב בזה ערב (וכ"מ בכ"מ שהתורה דנה לפי הניכר לעינים), וא"כ לפי התי' השני מדינא אינו ערב עד חצי שעה אחרי חצות. ואולי בזה יש ליישב ג"כ סתירת ד' רש"י הנ"ל וצ"ע.

ובאחרונים (עי' אבן האזל פ"א תמידין ומוספין ה"ג ומנ"ח מצוה ה' אות ו') הביאו רא"י שזמנו של תמיד הוא מחצות ממש"כ בגמ' לעי' דף ה' ע"א מקור לאיסור חמץ מחצות מהקרבת הפסח שהוא אחר התמיד ויש לדחות. וכמו"כ הביאו ממתני' לקמן דף ס"א ע"א דמשמע ג"כ שזמנו מחצות ממש"כ שאם שחטו לפני חצות פסול.

הערות ומראה מקומות פרק תמיד נשחט

דאיכא נדרים ונדבות - ע"י במקדש דוד סי' ט' אות ג' שמבאר בזה דהקטרת אימורי התמיד היה בחמש שעות, ולכן אין להביא נדרים ונדבות עד שעה שישית, ומה"ט אין מקריבים תמיד של בין הערביים בשש ומחצה.

רש"י ד"ה צליית פסח - "מפני שצורך הדיוט היא ויכול לצלות מבעוד יום". יל"ע שלכאורה יש לדייק מדבריו דאילו היה צורך גבוה היה דוחה את השבת אע"פ שאפשר לעשותו מבעו"י, וצ"ע דמבואר במתני' להלן ר"פ אלו דברים לענין מכשירי עבודה דרך דבר שא"א לעשותו מער"ש דוחה את שבת.

ויל"פ עפ"ד הגמ' להלן דף ס"ח ע"ב שגם הקטרת חלבים ואברים של קרבנות שבת דוחים את השבת משום חביבה מצוה בשעתה, אע"פ שכשרים כל הלילה ויכול לעשותו למוצ"ש. ולכאורה מבואר שכל דבר הבא עם המצוה מצטרף להמצוה ועי"ז דוחה את השבת אפילו כשאפשר לעשותו בזמן אחר.

ויש לתלות ד"ז בחקירה הידועה דין הנ"ל גבי מכשירין שדוחה את השבת רק כשאי אפשר לעשותו מבעו"י, אם הטעם בזה הוא משום שע"ז נחשב כחלק מההקרבה שדוחה את השבת או שלעולם רק עצם המצוה דוחה את השבת אלא דמכיון שהמכשירין הוא צורך של אותו המצוה וא"א בענין אחר סברא הוא שג"ז דוחה. ולכן גבי הקטר חלבים י"ל דע"י סברת חביבה מצוה בשעתה נעשה חלק בהקרבת הקרבן, ולכן הוא דוחה אפי' כשאפשר לעשותו מבעו"י. ובזה מבואר כוונת רש"י כאן שצלי"י אינו צורך גבוה (דהיינו שאינו חלק מסדר הקרבת הקרבן כנ"ל, אלא הוא דין באכילתו), ולכן אינו בכלל מצוה בשעתה שדוחה כשאפשר לעשותו מבעו"י.

[אמנם יעוין להלן בסמוך בשם הקה"י שכי' שאין הקרבת האימורים חלק מהקרבת הקרבן. וצ"ע בעצם הסברא, שהרי להלן שם משמע שגם בשחיטה אילו היה אפשר מבעו"י לא היה דוחה. ועוד ק' שלפ"ז הקטר חלבי קרבנות של ער"ש הו"ל להקריב ג"כ בשבת, ואילו בגמ' להלן דף פ"ג ע"ב גבי אברי חול וביומא דף מ"ו ע"א לכ"כ, ועי' בתוס' להלן שם. ואולי י"ל בזה דטעמא דחביבה מצוה בשעתה שייך רק לענין לעשותה בזריזות (כ"כ רש"י להלן שם) אבל חלבי ער"ש היה יכול לעשותו קודם ולא הזדרז. ועי' בלח"מ פ"א מהלי קר"פ הי"ח].

בד"ה ר' ישמעאל - "וזמן מוספין אורחיהו בשש דכתיב בהו יום ולא כתיב בהו בקר דכתיב דבר יום ביומו וקיימא לן בסדר יומא בפרק אמר להן הממונה (לד, א) בקר הוי הקדמה ויום משמע איחור" עי' רש"י שתמה בזה שמצינו בכ"מ שכי' יום כמו במילה ול"מ שמצוה לאחרה אלא להיפך זריזין מקדימין. ועוד הק' שלא מצינו ד"ז בשום מקום ברמב"ם. ועי' תוס' בברכות דף כ"ח ע"א בשם הר"ש שהק' עלי' ד' הגמ' ממתני' דהתם שכי' שם ושל מוספין כל היום ע"ש.

בד"ה ובזיכין בז' - "וה"ה דמצי למיעבדיה בתחלת שמונה אלא חדא דשמא אין חילוק לחם הפנים כלה בסוף שבעה ועוד כל הני זימני לא משנינן ליה אלא בשש ומחצה כדיניה או בשבע ומחצה כשאר ערבי פסחים". ובתוס' הק' על תי' האי דלר"ע בזיכין בחמש ומוספין בשש, משמע דשהיית הקטרה וחילוק לחם הוא רק שעה.

ועי' מהרש"א שמבאר כוונתם שלמדו דבזיכין בז' היינו תחילת ז', ולפ"ז יוצא שעה וחצי עבור לחה"פ, ועי' הק' רש"י למ"ל יותר משעה. ויל"ע דלכאורה מוספין בשש דקאמר ר"ע היינו סוף שש שבו הקריבו המוסף כדי' רש"י הנ"ל, וא"כ ק' איך עשו שניהם בסוף שש שהוא תחילת שבע. ואם אפשר לעשות שניהם

הערות ומראה מקומות פרק תמיד נשחט

בב"א א"כ מה ראוי הביאו התוס' מד' ר"ע שהתחילו מוסף בשש, והלא אפשר לעשות שניהם כא'. ועי' מהרש"א שמבאר כוונת התוס' בקו' זו שבד' ר"ע משמע שגמרו הכל מחמש עד שש.

שם - וברש"ש ומקדש דוד קדשים סוסי ט' כ' ליישב ד' רש"י עפ"ד הרמב"ם פ"ו מהל' תמידין ומוספין הי"א שנסכים של מוספין (והשירה עליו) באים אחרי הבזיכין (וע"ש בנו"כ), ולכן צריכים עוד חצי שעה נוסף. ובהג' הגראמ"ה להלן בע"ב העיר שלחה"פ היה מצה וא"כ ע"כ לא אכלוה עד הלילה כיון שע"פ אסור במצה, וא"כ למה לא חילקוה אח"כ בלילה, וע"ש שמיישב בזה קו' התוס' שם שלפי רבב"ע תמיד קרב בשש ומחצה.

ועי' פמ"ג סי' תס"ח שכו' שבמקום מצוה מותר לאכול מצה בע"פ. וע"ש שהביא ראוי מסוגיא דלע"י דף י"ג שכו' שאין מקריבין תודה בע"פ משום שממעט זמן אכילתו כיון שאסור בחמץ בערב, ול"א משום איסור מצה ביום.

דף נ"ח ע"ב

תוד"ה העולה עולה ראשונה - "תימה דבזבחים פ' כל התדיר (דף פט.) מפקינן מקרא אחרינא דתנן התמידין קודמין למוספין שנאמר מלבד עולת הבקר אשר לעולת התמיד וכו' וי"ל דהתם איצטריך למוספין דלא קדמי והכא לנדריים ונדבות וצריכי דשמא מוספין חמירי שהן קרבן צבור או שמא נדריים ונדבות חמירי שרגילים ומצויים יותר". ועי' בגמ' שם שמבואר דדין תמידין קודם למוספין הוא משום הכלל דתדיר ושאינו תדיר תדיר קודם, ומבואר שם שמכאן מקור לדין זה בכהת"כ.

ובהג' הגראמ"ה כאן הק' דא"כ מאי ק"ל להתוס' למ"ל דרשא דמלבד שם, והלא צריכים הפסוק למקור לכהת"כ. ואין לתרץ שכמו"כ יש ללמוד כן מדין הקדמת תמיד מקרא דהעולה, שהרי בגמ' שם מבואר שלא יצא להם ד"ז כ"א ע"י סיפא דקרא שם אשר לעולת התמיד. וכ"כ בתוס' ביומא דף כ"ה ביישוב קו' הנ"ל, ובמל"מ פ"א תמידין ומוספין ה"ג כ' שהתוס' כאן לכ"כ משום שבגמ' שם מבואר שלמדו כן רק מכח סיפא דקרא כנ"ל, ואילו א"צ הפסוק של מלבד כ"א לזה ל"צ סיפא דקרא וצל"ע.

בא"ד - "א"נ קרא דהכא להקדמת הקטרה דבהקטרה כתיב וערך עליה העולה וקרא דכל התדיר להקדמת שחיטה דתעשו את אלה בעשיית הדם כתיב". צ"ב מנין להם ד"ז. ועוד דבכ"מ עבודת הדם מתחיל מזריקה ולא משחיטה דכשרה בזר משום שאינה מלאכה (וכ"כ התוס' במנחות דף מ"ט ביישוב קו' התוס' בסמוך, ויל"ע בזה שהרי התוס' כאן לכ"כ). ונראה בכוונתם דקרא משמע עשיית הקרבן מתחילת עשייתו דהיינו שחיטה וצל"ע.

ועי' קו"ש אות ר"ד שהק' בזה דכמו שלומדים מפסוק של מלבד דין תדיר קודם לכהת"כ כנ"ל, למה אין ללמוד משם גם להקדמת הקטרת קרבן תמיד עצמו. וכבר הק' כן התוס' בזבחים שם בקצרה דנלמד הקטרה מדם וצל"ע. וע"ע להלן דף נ"ט ע"א שמבואר שם שאין איסור בשחיטה וזריקה אחר תמיד של בין הערביים כ"א בהקטרה, ובתוס' במנחות שם וביומא דף כ"ט כ' שגם תמיד של שחר אין איסור כ"א בהקטרה ודלא כדבריהם כאן, ע"ש ובמל"מ שם בזה אם למדים הקטרה מדם.

ובקה"י סי' מ"ו ענף ב' כ' מהלך בזה דלא שייך דין תדיר קודם כ"א בב' מצוות נפרדות כגון הקרבת קרבן תמיד והקרבת המוסף, אבל לענין הקדמת ההקטרה ל"ש דין זה משום שהקטרת קרבן אינו מעכב בו, וע"כ אין ההקטרה מדין הקרבת אותו הקרבן הפרטי כ"א דין ומצוה כללית בכל הקרבנות שצריך

הערות ומראה מקומות פרק תמיד נשחט

להקטיר האימורים (וע"ש לשונו שהוא דין בכל עולה וא"כ יתכן שכאן מיירי דוקא בעולת מוסף ותמיד), וצל"ע בזה במקומו שם.

עוד שם - והנה בתוס' בזבחים שם הק' דלמ"ל קרא דהעולה תיפול מדין תדיר קודם. ולכאורה היינו קו' התוס' כאן דלמ"ל שני הפסוקים של"צ העולה דיש ללמוד מפסוק של מלבד מדין תדיר קודם כנ"ל, וכ"מ במל"מ שם. ומת' אחרונים (הג' הגראמ"ה ובמקדש דוד רס"י ט') שלכאורה נ"מ גדולה בין שני הלימודים, דאילו מדין תדיר קודם שלמד מקרא דמלבד אי"ז כ"א לענין להקדים השני אבל בב"א מותר. ועי' בזה בקו"ש שם.

ועוד נ"מ אם התמיד לא היה לפנינו רק המוסף שמדין תדיר קודם אין איסור, ואילו מדין הקדמת תמיד שלמד בסוגיין מקרא דהעולה ד"ז הוא איסור גמור שלא יהא דבר קודם לתמיד כלל. ומד' התוס' כאן שלכ"כ מבואר דלא ס"ל חילוק הנ"ל אלא שני הלימודים הוא מדין תדיר קודם. [וע"ע בתוס' שם שכי' עוד תי' דכאן מיירי לענין חביתין דתדיר ואעפ"כ תמיד קודם.]

עוד שם - והנה בתוס' במנחות שם הק' דבגמ' שם נקטו הפסוק של העולה עולה ראשונה לגבי תמידין ומוספין, והול"ל מכח הפסוק של מלבד. ומת' התוס' דמ"מ נקטו פסוק זה דמשמע טפי עיכובא. ובמהרש"ל שם הק' שלפני זה כ' התוס' להדיא שאין הקדמת התמיד מעכבת, ודחק בכוונתם דמשמע טפי היינו לשון חזק יותר. והמהרש"א מיישב בפשיטות דשם מיירי בהו"א דגמ' שם שהקדמת התמיד מעכבת, וכ"מ בתוס' בזבחים שם.

בא"ד - "אך קשה דאמאי איצטריך העולה ומלבד תיפוק ל"י דתמיד קודם למוספין דבתמיד כתיב בבקר ובמוספין כתיב ביום דמשמע בעיצומו של יום". כ"ה התוס' במנחות שם, ותי' שם דנ"מ בזה דאילו משום משמעות איחור והקדמה אם עבר והקדים גומר את הקרבן ואח"כ מקריב את התמיד משום שאין מעבירין על המצוות, משא"כ מצד לימוד הנ"ל יצטרכו למרס את הדם ולשחוט את התמיד ולהקריבו. וע"ע בזה בזבחים דף צ"א שדנו בכע"ז, ועי' מש"כ בזה באחרונים הנ"ל.

עוד שם - "ולמאי דאמרי' בהתכלת דליכא עיכובא בהקדמה לתמיד אתי שפיר הא דאמרינן בריש עירובין (דף ב.) שלמים ששחטן קודם פתיחת דלתות ההיכל פסולים שנאמר ישחטו פתח אהל מועד בזמן שהן פתוחין ולא בזמן שהן נעולין דמטעם ששחטן קודם תמיד של שחר לא הוו פסולין". ובמנחות שם תי' עוד די"ל דמיירי כששחטו לפני זמן הקרבת התמיד וכה"ג אין בזה משום הקדמת התמיד (ע"ש ובמקדש דוד ס"י ט'). ועוד תי' שאפי' אם נפסל ע"י הקדמת הקרבתו להקרבת התמיד מ"מ ע"י שחיטה לא נפסל כיון שכשרה בזר ואינו עבודה. וכבר הערנו למעלה שמד' התוס' כאן שלכ"כ משמע דס"ל דשחיטה היא עבודה וצל"ע.

עוד שם - ובמש"כ התוס' שע"י דין הקדמת תמיד לא נפסל, עי' בדבריהם במנחות שם וביומא דף כ"ט שכי' להסתפק בזה, והביאו ראיי מסוגיא דלהלן בסמוך שמבואר שיש לאחר את התמיד ע"י דחיית עשה של השלמה, ואם יש פסול בדבר מה מהני דחיית האיסור אם הקרבן פסול. וצ"ע בדבריהם במנחות וביומא שם שהסתפקו בזה, ועי' מל"מ שם שכי' ע"ז שהעשה יכול לדחות גם את הפסול וצ"ב.

ובקה"י ס"י מ"ו הביא ד' הריטב"א ביומא שכי' לפסול מדאורייתא כה"ג. וכי' ליישב שם לד' הריטב"א את ראית התוס' הנ"ל מסוגיא דלהלן, דהרי יל"פ דפסול זה הוא מדין כל מה דאמר רחמנא לא תעביד אי

הערות ומראה מקומות פרק תמיד נשחט

עביד לא מהני (דהכי קי"ל כמש"כ בתש"י הרא"ש כלל ז' ובתש"י רעק"א סי' קכ"ט וקע"ד), ולכן במקום דחיי"א אי"כ פסול כלל. והתוס' שם שלא כ"כ ס"ל שאין בקדשים משום דין זה (ע"ש ש"כ בשם השעה"מ שהתוס' והריטב"א חלקו בזה במק"א וא"ש דבריהם כאן לשיטתייהו), וא"כ ע"כ הפסול אינו מחמת האיסור כ"א דין בעצם סדר הקרבן, ולכן הק' שאפי' במקום דחיית האיסור עדיין נשאר הפסול.

דף נ"ט ע"א

יאוחר דבר שנאמר בו בערב וכו' - כ' האחרונים לחקור אם דרשא זו היא רק גילוי בעלמא שאין בזה משום דין השלמה וממילא הוא שתמיד קודם משום דין תדיר קודם כמש"כ התוס', או שיש בזה ג"כ דין בפסח שזמנו אחר תמיד. ובשג"א סוסי' י"ז ובאו"ש פ"א קר"פ ה"ד נקטו שזה דין בקרבן פסח, ולכן הק' שם מגמ' זבחים דף צ"א (הובא לעי') שכי' שאם שחט קרבן קודם תמיד של שחר שממסר בדמו ומקריב את התמיד, והביאו שם רא"י לזה משחט פסח לפני התמיד, ולהנ"ל ק' שאין לדמותם שהרי בפסח אינו דין קדימה בעלמא אלא דין זמן כנ"ל.

ועי' מנ"ח מצוה ה' אות ו' שנקט ג"כ בפשיטות שזה זמן בהקרבת הפסח, וכי' שם שאין הכוונה שזמנו אחר התמיד בפועל כ"א שזמנו אחר זמנו של תמיד דהיינו קצת לאחר החצות (וכי' שם דצ"ע אם צריך שעה לקרבן תמיד כמו בכל קרבן), ולכן באופן ששחטו התמיד קצת אחר חצות שכבר חל זמנו של פסח כה"ג אי"כ כ"א דין תדיר קודם ככל הקרבנות. ובזה א"ש קו' השג"א מד' הגמ' הנ"ל די"ל דמיירי כה"ג. [וע"ש עוד שכי' נ"מ בהנ"ל בכה"ג שאין תמיד (כגון אחר שבוטל התמיד ב"ז בתמוז) דשאר קרבנות הקריבו, דכה"ג ל"ש דין תדיר קודם].

ובחי' רא"ל סי' י"א הביא רא"י לדבריו מד' התוס' לעי' דף ה' ע"א שכי' שם שזמנו של פסח לענין איסור לא תשחט על חמץ הוא קצת אחר חצות משום הקדמת הקרבת התמיד, הרי כנ"ל שזמנו אחר זמן הקרבת התמיד, ועי' מהר"ם חלאווה שם שחולק ע"ז. וע"ע בדבריו שם שכי' ליישב בזה מש"כ הצ"ח שבמשנה מבואר כתנא דס"ל בגמ' כאן שקטורת היה אחר הפסח, ממש"כ שם תמיד נשחט וכו' והפסח אחריו ומשמע שאין הקטורות והנרות באמצע, וכי' ר' לייב שם לדחות עפ"י הנ"ל דל"ש דין זמן הנ"ל כ"א בתמיד ופסח, די"ל שהתורה הקפידה על סדר זה כמו שמצינו גבי חטאת קודם לעולה, משא"כ בקטורת ל"ש ד"ז כ"א טעמא דתדיר קודם, ולכן כי' במתני' הפסח אחריו שזה מדין זמן ורק בפסח כנ"ל, אבל לעולם הקטורת לפני הפסח מדין תדיר קודם ע"ש.

אותו מיבעי לי' למעוטי עבודה שבפנים - יל"ע לפי התנא שקטורת ונרות אחר פסח צריכים הפסוק של אותו לומר דנרות אחר הפסח וקטורת למד מנרות, וא"כ ק' דמנין להקדים קטורת לנרות, וכ"ת משום תדיר קודם א"כ למ"ל קרא לדרשא הנ"ל למעוטי עבודה שבפנים לתנא שסובר פסח קודם. ועי' צל"ח שכי' דמה"ט כי' הגמ' טעם אחר סד"א הואיל וכתוב וכו' דכיון שהקדימו הכתוב הו"א נרות קודמים דאל"כ פשיטא שקטורת קודם מדין תדיר קודם, ואולי התנא השני ס"ל כד' הגמ' כאן בסמוך שמשמעות הפסוק הוא בעידן דמדלקת נרות תהא מיקטרא קטורת.

תוד"ה אין לך דבר - "נראה לר"י דלא גרס ונרות דע"כ לא חשיב אלא מידי דהקטרה דבה הקפידה תורה לאחר כדכתיב והקטיר עליה". מבואר בתוס' דקטורת חשיב בר הקטרה, ובזה אמרו בברייתא חידוש שאעפ"כ מעכבו אחר תמיד של בין הערביים. וצ"ע מנין להם, וכ"ת מדרשא דאותו בגמ' כאן, תינח למאן דדריש כן אבל למאן דלא דריש תק'. ועי' צל"ח ומקדש דוד רס"י י"א שכי' דמכיון שקטורת באים על

הערות ומראה מקומות פרק תמיד נשחט

מזבח הפנימי ל"ש בזה איסור השלמה שדרשו מהפסוק והעלה עלי' והקטיר עלי' דמיירי במערכה גדולה שבמזבח החיצון.

[וברש"י כאן כ' שביומא דרשו טעם סדר זו של קטורת אחר תמיד, והק' המהרש"א למה כ' כן כאן ושלא מצא היכן כתוב, ועי' שפ"א וצל"ח מש"כ בזה].

רש"י ד"ה ומחוסר כפורים - "דמחוסר כפורים אסור בקדשים וענוש כרת". יל"פ כוונתו שבגמ' מבואר שיש בזה משום עדל"ת, וא"כ ק' דנימא שיביא קרבנו ויאכל אעפ"כ שהוא מחוסר כיפורים מדין עדל"ת שידחה את האיסור של אכילת מחוסר כיפורים. ולכן כ' שאכילת מחוסר כיפורים הוא בכרת, ולכן אינו נדחה מדין עדל"ת. ועי' מל"מ פ"ח פסולי המוקדשין הי"ד שהביא מחלו' רמב"ם וראב"ד שם אם יש כרת באכילת מחו"כ, שלד' הרמב"ם אינו אלא בלאו, והביא שם ד' רש"י כאן שכו' כהראב"ד. ולד' הרמב"ם הדרא קושיין לדוכתא.

בד"ה בשאר ימות השנה - "אם הביא שלמי נדבה קודם התמיד והוא היה מחוסר כפורים ואם לא ביא כפרתו לא יאכל את שלמיו". עי' רש"י שהק' בזה שיכול לאכול את השלמים גם ביום שלמחרת. וכבר הק' כן בבעה"מ כאן, ומכח זה מפרש שם דמיירי ששחטו אתמול ויכול לאכול רק עד הערב. ולפ"ז מש"כ בערב ל"ד אלא הכוונה אחר הקרבת התמיד. ועי' תוס' בזבחים דף צ"ח ע"ב שכו' דכה"ג שהטבילה רק מדרבנן א"צ הערב שמש, והק' דא"כ למה כ' בערב, ומת' שכו' אגב רישא שכו' בערב משום קרבן פסח שאכילתו בלילה, ומבואר מדבריהם שפי' כפשוטו ששחטם היום ואוכלם בערב ממש כד' רש"י.

ובהג' הראב"ד כ' ליישב קו' הנ"ל שאע"פ שיכול לאכול למחרת, מ"מ יש מצוה מיוחדת של ביום זבחכם יאכל. ועי' באו"ש פ"י מהל' מעה"ק ה"ו שביאר בזה דהראב"ד ס"ל שעיקר מצוותו ביום כד' הרמב"ן עה"ת תחילת פר' צו. ועי' בזה באב"י אבהע"ז סי' תמ"ט אות י"ז.

בא"ד - "דכתיב ואכלו אותם אשר כופר בהם אלמא אכילת קדשים עשה היא בין הנאכלים לכהנים בין הנאכלים לישראל". כ"כ בפי' שמיני אצל קרבנות המילואים, ומשם למד רש"י מצות אכילת שלמים גם לכהנים וגם לבעלים, שהרי שם מיירי בבני אהרון שהם היו הבעלים וגם הכהנים. וכ"מ ברא"ש בנדרים דף ד' ע"ב, ועי' בר"ן שם שלכ"כ.

ויש מדייקים בד' הרמב"ם (רפ"י מעה"ק וסה"מ מצ"ע פ"ט) שחולק וס"ל שאין מצוה בזה כ"א לכהנים. וברמב"ן בסה"מ ריש מ"ע הק' עליו מסוגיין דמבואר שיש מצוה על הבעלים. ועי' שג"א בקו' אחרון בסי' ל"ג שמתרץ שלכו"ע יש מצוה אלא דס"ל להרמב"ם שהוא חלק ממצות הקרבת הקרבן וצל"ע. ובאבי עזרי שם כ' שהרמב"ם למד מהלך אחר בסוגיין שהמצוה הוא להביא קרבנות כדי לטהר עצמו ע"ש.

אתי עשה וידחה עשה - בגלהש"ס ציין לד' התוס' בשבת דף ד' שהק' דכאן הכהנים עוברים על האיסור ואילו המצוה הוא לבעלים ול"א חטא כדי שיזכה חבירך. ועי' ברמב"ן שם שתי' שקרבנות שאני שהתורה עשאן שלוחי דידן להקריב, ואין הבעלים ישראל יכולים לעשותו בעצמו. ועי' תור"ג בגיטין דף מ' ע"א שכו' ליישב דכיון שמדובר כאן בדחיית עשה ע"י עשה ולא בעשדל"ת (כמש"כ התוס' כאן בתי' הב' שלכן ל"צ בעדינא כאן) כה"ג אמרי' חטא כדי שיזכה חבירך. והביאור בזה, דעשה דוחה עשה אינו דין

הערות ומראה מקומות פרק תמיד נשחט

דחיי' אלא שמוטב לעבור על עבירה קלה מלעבור על החמורה, וכבר מצינו בחז"ל דאמרי' מוטב שיחללו שבת א' ואל יחלל שבתות הרבה.

שם - והנה בגמ' מבואר שאיסור השלמה אינו אלא מצות עשה, ועי' מנ"ח מצ' צ' שהק' מכאן על ד' הרמב"ן בסה"מ שכי' שזה לאו הבא מכלל עשה, וברשב"א בשבת דף מ' כ' דלאו הבא מכלל עשה הוא כמו ל"ת לענין זה.

תוד"ה אתי עשה דפסח - "הקשה ריב"א הא בעידנא דמיעקר עשה דהשלמה לא מיקיים עשה דאכילת פסח דאינה אלא בלילה ותירץ דמיירי שישחטו פסח עליו קודם שידחו עשה דהשלמה וכו' הלכך כשהמקריב כפרתו מקיים עשה דפסח דאז הוי ראוי לאכול שאם לא היה יכול להקריב לא יהיה ראוי לאכול לערב והפסח היה פסול". עי' במלו"ה שפי' שהתוס' סברו בקו' שיוצאים ידי"ח עשיית פסח בלי היתר אכילה, וכאן מצות האכילה הוא שדוחה (עי' תוס' להלן דף ס"ח ע"ב ד"ה ומה). ותימה דא"א לפרש כן, שהרי בגמ' כ' שהוא בכרת ומצות אכילה אי"ב כרת (ועי' מלו"ה בשם הרמב"ן שיש ב' מצוות). ועוד צ"ע שהרי להלן דף ע"ח ע"ב מבואר שצריך עכ"פ גברא הראוי לאכילה, וחלקו בזה ר"נ ורבנן שם אם צריך גם בשר הראוי לאכילה ולכן אם נטמא הבשר פסול. ועוד צ"ב תי' התוס' הנ"ל שלפ"ז אין האכילה בפועל מעכב כ"א מה שיכול ליטתר ולאכול, וא"כ ק' למה צריך להקריב מחו"כ ולדחות העשה בפועל.

והנראה בזה דלעולם כאן הולכים למ"ד שצריך ראוי לאכילה, והתוס' ס"ל בקו' שלדבריו מעכב אכילה בפועל (ומה שמבואר בכמה משניות להלן שם שא"צ אכילה בפועל היינו כרבנן כמש"כ בגמ' שם, וע"ע תוס' להלן דף ס"ט ריש ע"ב שהבין כן בד' רש"י שם), ולכן הק' שאינו בעידנא מכח האכילה, ובתירוצם חידשו שגם למ"ד זה ל"צ אכילה בפועל כ"א שיהא ראוי לאכילה לערב כשיבא לכלל מצות האכילה בזמנה, ולכן הקרבת מחו"כ חשיב בעידנא. ועדיין צ"ב שאי"ז מתרץ כ"א גבי פסח אבל בגמ' מבואר שגם במחוסר כיפורים של כל השנה יש דחיי', ולהנ"ל ק' דל"ה בעידנא.

וע"ע בקו"ש שכי' שלכאורה הדבר תלוי במה שיבואר להלן בסמוך אם שייך להקריב קרבן בלי הקטרת אימורים, דא"כ יכול להקריב קרבן מחוסר הכיפורים וליטתר מבלי לעבור על איסור השלמה כלל, וצ"ל שבזה גופא פליגי רבנן ור"י בנו של ריב"ב כמו שיבואר בסמוך כמה מהלכים בזה.

הכא בחטאת העוף עסקין דאין למזבח אלא דמה - מבואר בגמ' שאין איסור השלמה כ"א בהקטרה ולא בשחיטה וזריקה, ולכן קרבן שאי"ב הקטרה מותר להקריבו לאחר תמיד של בין הערבים. אמנם עכצ"ל שאי"ז היתר גמור, דא"כ למה כי' דוקא מחוסר כיפורים ומטעם מצוה שטובל ואוכל קדשים בערב. ובתוס' במנחות שם כי' שגזרו שחיטה וזריקה אטו הקטרה, ולכן לכתחילה אסור גם באלו לאחר התמיד אא"כ יש מצוה כמו אכילת קדשים דכה"ג התיר ר"י בנו של ריב"ב מכיון שאינו אלא איסור דרבנן.

ובאב"ה פ"א קר"פ ה"ד כי' דחכמים חולקים ביסוד הנ"ל וס"ל דאיסור השלמה שייך גם בשחיטה וזריקה ויש בזה איסור דאורייתא, וכל כה"ג כי' הגמ' כאן מאי אולמא האי עשה מהאי עשה. וע"ע בסמוך.

רש"י בד"ה מעלה ומלינה - "כדכתיב והקריבו לפני ה' וכפר עליה ולמחר יקטירנה לאחר תמיד של שחר ולינה אינה פוסלת בראש המזבח כדאמר בזבחים בפרק המזבח מקדש (פז, א) לדברי הכל דלא ירדו". ע"ש בזבחים שיש מחלו' בזה אם לינה פוסלת בראשו של מזבח, וכי' שם דכו"ע מודו שלא ירדו מראשו של מזבח אלא יקטירונו בבוקר, ובה א"ש סוגיין לכו"ע. וכבר ציין בגלהש"ס לד' התוס' בכ"מ

הערות ומראה מקומות פרק תמיד נשחט

שכי' שהדבר תלוי במחלוי' שם אם יש לינה בראשו של מזבח א"ל, ולא ניחא להו לפרש כרש"י דהוי לכו"ע ובכה"ג דעלו ולא ירדו. והטעם בזה פשוט דכלל זה שנאמר בקדשים שאם עלו לא ירדו, אין הכוונה שלא חל עליו פסול כלל רק שנתחדש דין שיכול להקטירו, וא"כ לעניננו לא התירו להקריב כה"ג שיבא לידי פסול כיון שיש בזה איסור ומאי אולמא האי מהאי.

ועיי' שפ"א שכי' שהאיסור בזה הוא משום לא ילין והרי פסל בלינה. ובדעת רש"י שלא כ"כ י"ל עפ"ד המנ"ח במצוה צ' שכי' דכיון שזה ל"ת אמרי' עשה דל"ת, אלא שהעיר שם שאין דוחין ל"ת שבמקדש.

ועיי' חזו"א סי' י"ט ס"ק מ"ד שכי' בדעת רש"י שאין איסור לינה כה"ג כיון שסוכ"ס אינו מעכבו בפועל מליקרב. אלא שיל"ע בזה עפ"ד הגר"ח הידועים בהל' פסו"ה בדין עלו ולא ירדו, שזה דין חדש של הקטרה מצד המזבח כיון שנעשית לחמו של מזבח ואינו מדין הקרבן, אא"כ הצית האור ברובו דפקע פסולו ע"ש (ועיי' במצפ"א כאן).

ולפ"ז לא נתקיים בו מצות ההקטרה מצד הקרבן, ושפיר עובר בבל ילין. ועוד דמבטלו ממצות הקטרת הקרבן. ועוד כ' בחזו"א שם די"ל דרש"י ס"ל שגם למ"ד לינה פוסלת בראשו של מזבח, מ"מ כל זמן שהוא עדיין בראשו של מזבח אינו נפסל עד שירד וכאן כיון שלא ירד לא נפסל.

ובאב"ה שם כ' לבאר במחלוי' הנ"ל, שהתוס' ס"ל שאסור להקריב כה"ג שיבא לידי פסול משום דהו"ל כמטיל מום בקדשים, ועיי' שכי' בדעת הרמב"ם. ובדעת רש"י י"ל שחולק ולא ס"ל שיש בזה משום איסור מטיל מום בקדשים (וגם בזה י"ל ברש"י ע"ד הנ"ל).

שם - והנה למעלה הבאנו ד' התוס' במנחות שאין איסור השלמה בלילה כיון שאינו זמן תמיד. ובמקדש דוד סי' ט' הוכיח דע"כ יש איסור השלמה גם בלילה מדי' ר"פ הנ"ל שאמר מלינה בראשו של מזבח כל הלילה, ואם אין איסור השלמה בלילה הול"ל להקריבו מיד בלילה. ומת' בזה שיש לחלק שקרבן הקרב ביום אין להקטיר בלילה משום שהקטרה שייך לזמן של השחיטה והזריקה כדמבואר ממש"כ בגמ' בע"ב כשנתותרו ע"ש, ומכיון שזרק ביום יש לאסור ההקטרה בלילה אחר התמיד, אבל ד' התוס' במנחות הנ"ל מיירי בדבר שלא קרב ביום.

עוד שם - עיי' באב"ה שם שכי' ג"כ לפי אוקימתא זו ע"ד הנ"ל בשמו, דטעמא דרבנן שחולקים על ר"י בנו של ריב"ב הוא משום דס"ל שאיסור השלמה הוא גם בשחיטה וזריקה כנ"ל, ולכן ל"מ מה שמלינה ואינו מקטירה אחר התמיד (עיי' שכי' בד' הרמב"ם בה"ו שם). ובמאירי כ' עוד מהלך דרבנן ס"ל כקו' הגמ' בע"ב דכיון שהבשר אסור באכילה נפסל הקרבן, ולא ס"ל כתי' הגמ' שם דהו"ל כנטמא הבשר ע"ש.

ובשפ"א כ' ליישב בזה מה שיש להקי' במש"כ שלרבנן ידחה עשה דפסח את עשה דהשלמה ונימא שיקריב קרבן מחו"כ ויעלה האימורין לראשו של מזבח ולא יקטירם, ולהנ"ל א"ש שרבנן חולקים בזה, אבל לר"י בנו של ריב"ב אה"נ שצריך לעשות כן. ועיי' באחרונים שכי' עוד מהלכים בדעת רבנן אי משום חשש התקלה וכמש"כ הגמ' כאן (אלא שבגמ' מסיק בשי' ר"י בנו של ריב"ב שכהנים זריזים הם) או משום גזירה דרבנן. ועיי' בשפ"א ובטו"א ר"ה דף ל' ע"ב ובחזו"א סי' ל"ג סק"ד.

והאיכא אשם - הכוונה לאשם מצורע דבהכי מיירי מחוסר כיפורים כדמבואר גם ברש"י. ובמהרש"א הקי' דהו"ל להגמ' להעמידו בזב, ועיי' מש"כ הרש"ש בזה. ועיי' עוד מש"כ בענין ד' הגמ' בסמוך.

הערות ומראה מקומות פרק תמיד נשחט

רש"י ד"ה וכי תימא - "לא גרסינן וכו' אשם שהרי ממנו לבהונות". אבל יעוין ברמב"ם פ"י נזירות ה"ח שכי שאיו מעכב, וע"ע בזה במקדש דוד סי' י"ב סק"ד ובגרי"ז פ"א ה"ה מהל' מחוסר כיפרים.

דף נ"ט ע"ב

כמה דלא מתקטרי אימורין כהנים לא מצי אכלי בשר - בגרי"ז מנחות רפ"ב ובקו"ש ביצה סי' נ"ד כי לחקור בדין המבואר כאן שהקטרת האימורין קודמין לאכילת הבשר, אם הקטרת האימורין מתרת את הבשר באכילה (שצריכים מתיר לאכילה ולמזבח בקדשים כדמבואר), או שאינו אלא דין בגברא בסדר הקרבן להקדים את אכילת המזבח לאכילתו. ומביאים שם ד' התוס' בזבחים דף מ"ג שכי דע"כ אין הקטרת האימורין מתיר בבשר דא"כ איך התירו כשנטמאו או אבדו כדמבואר בגמ' כאן.

וע"ש שמדייקים בד' הרמב"ם פ"ח פסוה"מ ה"ז שהוא דין מתיר, וע"ע בזה בחזון יחזקאל רפ"ה דמנחות. ועי' בקו"ש שם שכי נ"מ בזה שאם זה דין קדימה כשהגיע הבוקר והותרו האימורין בהקרבה שוב נאסר בבשר, ואילו היה דין בחפצא כיון שהותר שוב לא נאסר.

והנה בגמ' כאן אינו מבואר כ"א שיש איסור לכהנים, אבל מדדיקים ברמב"ם שם שכי לשון אכילת אדם ומשמע גם אכילת בעלים בכלל. עי' מל"מ פ"א מעה"ק ה"ד ובאו"ש שם פ"ד ה"ב ובשפ"א כאן ובמנ"ח מצוה קמ"א בשם הרא"ש בנדרים דף י"א והצל"ח בביצה שם דף כ' ע"ב.

אמנם יעוין עוד בד' הרמב"ם פ"ט מעה"ק ה"א שכי שאין הכהנים זוכין בחזה ושוק עד לאחר הקטרת האימורין, ומדייקים מזה דס"ל דדין זה אינו איסור אכילה אלא שאין הכהן זוכה בו כלל, וכע"ז כי במאירי כאן. וצ"ע שהרי אי"ז כד' הרמב"ם הנ"ל שכי שגם הבעלים אסורים דמזה משמע שהוא דין מתיר כנ"ל.

רש"י ד"ה אשר כופר בהם - "דאף באכילה תלוי" כפרה". יל"ע שהרי בד' רש"י לעי' בע"א (הו"ד לעי' שם) מבואר שבכלל מצוה זו גם אכילת בעלים, וק' ומי נימא שגם אכילת בעלים מעכב הכפרה. וי"ל שאי"ז ממשמעות כ"א דרשא מיוחדת לומר שעיקר הכפרה תלוי באכילת כהנים.

וע"ע במקדש דוד סי' י"ד סק"ז שכי שלעולם עיקר כפרת הקרבן הוא ע"י הזריקה בלבד כידוע, ומה שדרשו כאן שאכילת כהנים מעכב היינו רק שע"י האכילה הזריקה מכפרת למפרע ע"ש. ותו"ד שם מבואר שבמקום שנטמאו האימורין שכהנים מותרין באכילה כדמבואר, מ"מ אין הכפרה תלוי באכילתם וצ"ב. ועי' במאירי שכי דאפי' כה"ג אכילת כהנים מעכבת את הכפרה ע"ש.

תוד"ה עשאו כמי שנטמאו - "אבל ברייתא דלקמן (דף פ:) על מה הציץ מרצה על הדם ועל החלב צ"ל הואיל ומדרבנן לא מרצה הוי כאילו אבדו האימורין". כוונתם להקי' דהיכי משכח"ל אימורין שנטמאו ואינם ראויין להקטרה כיון שהציץ מכשיר את המוקרבים בפסול ומתיר לזרוק דמו, ומת' שבמזיד גזרו רבנן ואסרו להקריבו כדמבואר בגמ' להלן שם, ולכן כאן עכצ"ל דמייירי בהכי ולכן א"י להקטירו מדרבנן. וכבר תמהו האחרונים בזה איך מהני דין דרבנן שאסרו להקריבו להתיר את הבשר לכהנים מדאורייתא. וכ' לתלות ד"ז בנדון הידוע אם אינו ראוי דרבנן חשיב א"ר מדאורייתא, עי' טו"א חגיגה דף ז' ע"ב ואו"ש שם ושאג"א סי' ק"ח ומקד"ד סי' כ"ו סק"ג.

ונר' לתלות נדון זה בב' הצדדים הנ"ל בדין תנאי דהקטרת אימורין, שאם זה דין מתיר בעצם החפצא עכצ"ל שבמקום שנטמאו הותרו מאיליהם, ובזה ק' כנ"ל איך מהני פסול דרבנן לפעול היתר זה

הערות ומראה מקומות פרק תמיד נשחט

מדאורייתא. אמנם לפ"ד האחרונים הנ"ל בדעת התוס' בזבחים (הו"ד לעי' דלא ס"ל כן ולכן הוכיחו שאינו מתיר) שאינו אלא דין סדר וקדימה, לפ"ז א"ש בפשיטות שבמקום איסור הקטרה מדרבנן אי"כ חיוב קדימה כלל כיון שלמעשה אין לפניו אפשרות הקטרה (אפי' לפי הצד הזה באחרונים הנ"ל שאיסור דרבנן חשיב רק ארי' דרבי' עלי' בעלמא).

בד"ה יכול נטמא - "ומק' ריב"א דבהאשה רבה (ניבמות דף צ.) אמר ת"ש דם שנטמא וזרקו וכו' אלמא אף על גב דבשר אינו נאכל בעלים מתכפרין י"ל דהיכא דחזי לאכילה מדאורייתא מתכפרין". ממש"כ בלשונם לא חזי לאכילה מדאורייתא משמע שא"צ היתר מדרבנן. ומקשים בזה שבדיבור הקודם אמרו התוס' שא"ר דרבנן הוי א"ר מדאורייתא לענין זה כנ"ל. ולהנ"ל בביאור ד' התוס' שם שזה דין בקדימה לק"מ, דל"ש כאן טעם זה. וע"ע מקדש דוד סי' י"ד סק"ז שדייק בד' התוס' בסו"ד שם שכי' שוב שאכילה מעכב ומשמע שחזרו בהם מיסוד הנ"ל בשם שא"צ אכילה בפועל כ"א היתר אכילה, ואין הדיוק מוכרח וע"ע בחזו"א שכי' לדחותו. ועוד י"ל בזה שאין החכמים פוסלים קרבן מדרבנן, ע"י מקור לזה להלן דף פ' ע"ב.

ר"כ רמי כתיב לא ילין חלב חגי וכו' - במנ"ח מצ' צ' הק' דהו"ל להגמי' להעמיד הפסוק של לא ילין חלב חגי עד בוקר כשהעלה לראשה של מזבח לפני הלילה ולכן אי"ב פסול לינה, ומנין לחדש היתר של ניתותרו. ומת' שם שד"ז תלוי במחלו' בזבחים הובא לעי' בע"א אם יש לינה בראשו של מזבח. אלא שהק' שלפ"ד רש"י לעי' בע"א לכו"ע לא נפסל כה"ג (עי' מש"כ לעי' שם שיש מפרשים עד"ז משום שאל"כ אסור לעשות כן).

וברעק"א במנחות דף מ"ט הק' בזה מד' התוס' שם (הובא לעי' דף נ"ח ע"ב) שאין איסור השלמה כ"א אחרי הקטרה ולא אחרי זריקה, וא"כ הו"ל להגמי' להעמיד הפסוק כה"ג ששחט וזרק את התמיד ולא הקטירו עד הלילה וצ"ע.

שם - והנה ברמב"ם פ"א מהל' קר"פ ה"ז כ' שאסור ללין את אימורי הפסח, וכ' מקור לזה מפסוק הנ"ל של לא ילין חלב חגי. ומק' המל"מ שם דמסוגיין מבואר שאין הפסוק מדבר על הפסח, דא"כ לק"מ קו' ר"כ מאיסור השלמה שהרי עיקר הפסח קרב לאחר התמיד ואי"ב איסור השלמה כלל. ועוד הביא שמבואר בד' הגמי' להלן דף ע"א ע"א שפסוק זה מדבר בחגיגת ט"ו ע"ש.

ומביא המל"מ שם גירסא אחרת שר' ספרא חולק בקו' הגמי' בסמוך ומעמיד פסוק הזה של לא ילין חלב חגי בהלנת אימורי קרבן פסח, ואילו הפסוק של לא ילין לבוקר זבח חג הפסח (שע"ז דיבר ר' ספרא לפי גי' שלנו) מיירי בבשר הפסח כדמבואר להלן דף ס"ג ע"ב. וכ' שם ליישב בזה קו' התוס' כאן בסמוך ממש"כ להלן שם שצריך הפסוק לזה ע"ש. וכ"מ מד' רש"י להלן שם שכי' שכהנים עוברים בהלנת אימורי פסח משום לא ילין חלב חגי. וע"ע במלו"ה כאן שכי' ליישב שנדון זה תלוי במחלו' ר"ע וראב"ע להלן דף ק"כ ע"ב ע"ש.

ולא עולת חול ביו"ט - בגליון הש"ס ציין לד' התוס' להלן דף פ"ג שהק' מד' הגמי' ביומא דף מ"ו שמבואר שם שמותר להקטיר אימורי חול ביו"ט, ומת' התוס' להלן שם וביומא שם שבמקום שהתחילה ההקטרה ומשלה בהן האור נעשו לחמו של מזבח, ומותר להקטירם בשבת משום שבוזה נחשב כקרבנות היום שדוחה שבת. ולכאורה כוונתו בזה להק' מד' התוס' שם דא"כ הו"ל להגמי' כאן להעמיד הפסוק הזה

הערות ומראה מקומות פרק תמיד נשחט

של לא ילין לבקר זבח חג הפסח בכה"ג שכבר משלה בהן האור. ועיי במלו"ה כאן ובקר"א בזבחים דף פ"ז ע"א שמתרצים שאין להעמיד הפסוק בזה דא"כ גם בבוקר אינו עובר בלינה.

והנה ברמב"ם פ"א תמידין ומוספין ה"ז מדויק שחולק על התוס' בזה וס"ל שגם כשמשלה בהן האור איברי חול אינן קריבין ביו"ט, ובמל"מ שם הק' עליו מראית התוס' הנ"ל ליסוד שלו מגמ' ביומא. ובחי' הגר"ח על הש"ס ביומא שם (סטנסיל אות נ"ג) שיש ב' דינים במשלה בהן האור: א' - שנתחדש בו חיוב הקטרה חדשה אפי' אם נפסלו משום לחמו של מזבח, וב' - שבלי דין הקטרה אינו מורידו ממזבח והוי כמו גחלת, ובה מבאר החילוק בין בשר לבין גידין ועצמות לענין אם ירדו לא יעלו ע"ש ובחי' הגר"ח בהל' פסוה"מ פ"ג ה"ח, ולענינינו י"ל דס"ל להרמב"ם שבקרבן הכשר שמשלה בו האור ונתחדש בו דין הקטרה שוב נתעורר דינו הראשון ודינו כעולת חול. וע"ש מש"כ בדעת התוס' שלכ"כ. וע"ע אחיעזר ח"ב סי' כ"ו אות ט' ובמקדש דוד רס"י ו'.

רש"י ד"ה כשנתותרו - "מקרבנות שנזרק דמן קודם תמיד ולא הספיקו להקריב דכיון דנראה להקרבה קודם לכן על תמיד של שחר הוא מושלם". ראיתי מבארים בד' רש"י שאיסור השלמה הוא דין חיובי להקריב כל הקרבנות בין שני התמידין. ועיי חי' רא"ל סי' י"א שכו' לחקור בזה אם הוא דין איסור על המקריב אחר התמיד או סדר קרבנות של המקדש שיוקרבו בין התמידין. ובמזרחי עה"ת פי' תי' הגמ' באו"א דכיון שכבר נזרק דמו ל"ח עבודה כ"כ או שיותר רק בדיעבד, ועיי בית הלוי סי' ל"ד.

בד"ה פסול - "דכתיב זבח פסח הוא שתהא זביחתו לשם פסח וכתוב הוא למעוטי נשחט שלא לשמו". וכ"מ בריש זבחים דשאר קרבנות אינם נפסלים במחשבת שלא לשמה רק שלא עלו לבעלים לשם חובה חוץ מחטאת ופסח שנתוסף בהם פסול מדרשא.

והנה בד' רש"י כאן הנ"ל משמע שאם חישב לשם שחיטה בעלמא לא נפסל אא"כ חישב לשם קרבן אחר, וכ"מ בגמ' שם שמחשבת חולין אינה פוסלת. אמנם יעוין ברמב"ם פט"ו פסוה"מ הי"א שכו' שבקר"פ גם מחשבה לשם חולין פוסלת. וע"ע בכס"מ שם שכו' שהרמב"ם סבר שד' הגמ' הנ"ל דאין מחשבת חולין פוסלת נאמרו רק גבי חטאת, אבל בפסח למדים מקרא הנ"ל דזבח פסח הוא שצריכים מחשבה לשם פסח דוקא.

ולכאורה מבואר מזה שיש דין מיוחד במחשבת קר"פ יותר משאר קרבנות. אמנם באו"ש שם מבאר בזה שלעולם דין מחשבת קר"פ הוא כמו בכל הקרבנות שאם לא חישב לשמה אינו עולה לבעלים לשם חובה (ואפי' מחשבת חולין), אלא שבשאר הקרבנות אינו נפסל בכך רק שלא עלו לשם חובה משא"כ בפסח שנתחדש הלכה שאם לא עלו לשם חובה נפסל. וע"ע בקו"ש ח"ב סי' כ"ד אות ד'.

רש"י ד"ה דהא - "ואף על גב דסתמיה לאוכליו קאי אתי שלא לאוכליו ומפיק ליה מסתמיה וכי אמר ברישא לאוכליו והדר שלא לאוכליו לא אתי שלא לאוכליו ומפיק ליה מידי לאוכליו וכשר". לכאורה מבואר מדבריו שיש פסול בעבודה הראשונה כה"ג שנעשה ע"מ לעשות עבודה אחרת שלא לשמה. וכן מבואר בחי' הגרי"ז בזבחים שם דמכיון שלמד מפיגול שם שענינו לחשוב על אכילה חוץ ממקומו או מזמנו ע"כ הוי פסול בעבודה שחשב בה, שהרי גבי פיגול ל"ש פסול באכילה שחשב עליו כ"א בעבודה.

אמנם יעוין בשאר אחרונים (עי' קר"א זבחים דף י' ובמקדש דוד סי' ד' אות ג' ובקה"י זבחים סי' ח') שכי' לדיוק בד' הרמב"ם פט"ו פסוה"מ שכי' וזאת המחשבה שחישב בשעת השחיטה כאילו חשבה בשעת זריקה ולפיכך פסולה, הרי שזה פסול בזריקה דהוי כאילו חשב כן כבר על הזריקה. ולדבריהם יש לקיים ד' רש"י כאן שכי' שהשחיטה נפסלה מיד, שהרי בתו"ד מבואר שם שכתוצאה מפסול הזריקה מראש שוב נפסל גם השחיטה כיון שאינו ראוי להמשך העבודה שכבר נקבע שיהי' הזריקה אח"כ בפסול.

תוד"ה והיינו בעיא דרב פפא - "פי' הקוני' דחוק דנקט רב פפא ולא נקט ר' יוחנן דאמר התם בהדיא מחשבין מעבודה לעבודה". בקר"א שם כי ליישב ד' רש"י ע"ד הנ"ל שר"י בזבחים שם למד כן מפיגול ולכן ס"ל דע"כ זה דין בעבודה הראשונה כנ"ל מהגרי"ז, ואילו ר"פ למד ממחשבת זריקה כדמבואר ולכן בד' הגמ' כאן שכי' דפליגי רק בענין תפוס לשון ראשון אבל בב' עבודות מודה ר"מ, עכצ"ל שזה פסול בזריקה דאילו הוי פסול בשחיטה אי"ז ב' עבודות. ועד"ז מבואר במהרש"ל כאן בד' התוס' בשם הרשב"א וצ"ע.

בד"ה שחטו שלא לאוכליו - "פרש"י לחולה ולזקן ואין מנויין עליו אלא הן וקשה אם כן מאי איריא שלא לאוכליו אפי' סתם נמי פסול כיון שאין לו אוכלין ונראה דמיירי דיש נמי מנויים אחרים". עי' בהג' ראמ"ה שדחק לפרש גם בפרש"י שהיו מנויים אחרים. ובמרומי שדה הוכיח כן מדי' הגמ' להלן בסוגיין שמבואר שאם סתמא לשמה כשר משום מנויים האחרים ע"ש.

וע"ע מקדש דוד שם סק"ב שהק' דע"כ אין לפרש שיש מנויים אחרים פסול ולא שחט עליהם שהרי בירושלמי כי ששוחט ע"ד מקצת מנויין פסול, ואם אין מנויין אחרים תיפו"ל משום שאין אוכלים כנ"ל. ותירצו בזה דשם מיירי בשוחט ע"מ שיתכפרו מקצת מנויים, ואי"ז דומה לכאן בשוחט ע"מ שיאכלו מקצת מנויים.

רש"י ד"ה היכי דמי - "שחטו לאוכליו על מנת לזרוק שלא לאוכליו ואשמעין דכשר". מבואר מכאן שמדובר בחושב משחיטה לזריקה. ולכאורה ד"ז תלוי בנדון הנ"ל אם החושב מעבודה לעבודה הוא פסול בעבודה הראשונה או בעבודה השני', שאם זה פסול בעבודה הראשונה למה לא יפסל כה"ג מדין שחיטה שלא לאוכליו. וכ"מ בחי' הגר"ח פ"ב מהל' קר"פ, עי' מש"כ שם בשי' הרמב"ם והתוס' להלן דף ס"א.

פסח ששחטו בשאר ימות השנה לשמו ושלא לשמו - מבואר דמסתפקא להגמ' אם מחשבת שלא לשמה (דהיינו למחשבת שלמים שמכשיר את הפסח בשאר ימות השנה) מפקיע את מחשבת לשמה (דהיינו מחשבת לשם פסח שפוסלת את הקרבן בשאר ימות השנה). וברש"י ותוס' מבואר שמדובר דוקא לפני הפסח ולא אחריו, שהרי להלן הסתפקו אם אחר הפסח צריכים עקירה, שהרי קרבן פסח שלא שחטוהו בזמנו חל עליו שם שלמים ממילא לאחר הפסח, והדין הוא ששלמים ששחטו לשם פסח כשר. אמנם במאירי לכ"כ, ומבארים הטעם בזה משום דמ"מ שם פסח עליו ג"כ, עכ"פ לענין שאם הזכיר פסח להדיא אינו נעשה שלמים.

שם - ובעיקר דין זה דלאחר הפסח כשר כששחטו לשם שלמים, כ' באחרונים לחקור (עי' שפי"א וקו"ש אות ר"ח) אם הפשט הוא דכיון שחישב לשם שלמים פקע ממנו שם פסח וחל עליו שם שלמים, או שפסול שלא לשמה מפקיע ממנו שם פסח וממילא הוא דחל עליו שם שלמים. ומביאים רא"י מדי' הגמ' בסמוך שהסתפקו אם מחשבת שינוי בעלים ג"כ מכשיר בשאר ימות השנה, ובזה ל"ש צד הא' הנ"ל כיון דא"כ כוונה לשם שלמים, ועכצ"ל כצד הב' הנ"ל שעצם הפסול מפקיע את השם פסח.

אלא שכי' האחרונים שם שמד' הגמ' כאן גבי לשמה ושלא לשמה משמע כצד הא' הנ"ל, שהרי כה"ג ודאי פסול בזמנו ולצד הב' הנ"ל כל שפוסל בזמנו הו"ל להפקיע שם פסח שלא בזמנו. וכ' שם לפרש בזה דאה"נ, וד' הגמ' כאן הם לפי מסקנת הגמ' להלן שם דרק מחשבת לשם שלמים מכשיר ולא מחשבת שינוי בעלים, והטעם בזה משום הא גופא דמחשבת לשם שלמים עוקרת את שם הפסח ממנו כצד הא' הנ"ל.

רש"י ד"ה אין מוציאו - "לתפוס לשון אחרון לבדו ולהכשיר הנשחט שלא לשמו ולשמו". צ"ב דבכ"מ אמרי' תפוס לשון ראשון לר"מ ולר"י אף לשון אחרון כדמבואר בגמ' לעי' בע"א, ובמה הסתפקו כאן אם תופסים לשון אחרון. וע"ע בהג' ראמ"ה שהק' עוד בד' רבא כאן שלמד דין זה מדין מחשבת שלא לשמה בפסח שלא בזמנו שמפקיע את הדין לשמה אע"ג דסתמא לשמה קאי, וק' דבסתמא לשמה ל"ש תפוס לשון אחרון. וצ"ל שעיקר ספק הגמ' הוא אם מחשבת שלא לשמה מפקיע מחשבת לשמה, ומש"כ רש"י תפוס לשון אחרון לאו דוקא.

ועדיין צ"ב דלמה יפקיע מחשבה אחת את השני', והלא בזמנו אין צד שמחשבת לשמה יפקיע מחשבת שלא לשמה להכשיר הקרבן, וע"ז אמר ר"מ תפוס לשון ראשון ור"י אמר אף לשון אחרון.

וכבר הק' כע"ז בתוס' ד"ה ה"נ, דר"מ אמר תפוס לשון ראשון ולא אמר שלשון שני יפקיע ע"ש. ותי' בזה התוס' דמסתפקא להו בגמ' דוקא במחשבת לשמה דפסח משום שאינה נוהגת בכל הזבחים, וכמו"כ מבואר בתו"ד בד"ה פסח שכל הספק כאן הוא דוקא משום שאינו נוהג בכל הזבחים כדמבואר בגמ'.

ועי' שפי"א ומשנת ר"א קדשים סי' א' שכי' לבאר בזה שדין לשמה ושלא לשמה בפסח בזמנו הוא כמו בכל הזבחים שפועל חלות הכשר או פסול, משא"כ מחשבת לשמה בפסח שלא בזמנו שאינו צריך כלל כ"א לענין למנוע הכשר מחשבת שלא לשמה, ולכן רק לענין מחשבה קלושה זו מספקא להו כאן שיפקיענו מחשבת שלא לשמה. ועי' מש"כ במהרש"א בד' התוס'.

מה לשמו המכשירו בזמנו אינו מוציאו מידי שלא לשמו - ידועים ד' הגרי"ז בפ"ד מהל' מעה"ק בדין סתמא לשמה קאי, שלעולם אין מחשבת שלא לשמה עוקרת את הדין לשמה אלא זה מחשבה הפוסלת

הערות ומראה מקומות פרק תמיד נשחט

כמו מחשבת פיגול וכדו'. וע"ש שכי' שאם זה מחשבה הפוסלת א"כ נתפס הפסול בכל הקרבן, משא"כ אם זה רק העדר דין לשמה דאייז פסול כ"א במעשה העבודה שחישב בה. ונ"מ למעשה בזה בחישב שלא לשמה בקבלת דם אם מהני חזר וקיבל. ועוד נ"מ אם דינו כפיגול שצריכים עיבור צורה.

וע"ש עוד שהביא שם רא"י ליסודו הנ"ל מד' רבא בגמ' כאן שכי' ללמוד מחשבת שלא לשמו שלא בזמנו שעוקרת את הסתמא לשמה והוי לשמו ושלא לשמו ממחשבת שלא לשמו בזמנו, הרי שאפי' כשפירש שלא לשמה עדיין נשאר דין סתמא לשמה, וא"כ ע"כ שבכ"מ מחשבת שלא לשמה הוי מחשבה הפוסלת.

וע"ע בקו"ש ח"ב סי' כ"ב ובחי' רא"ל ח"ב סי' א' וב' שדנו בזה, והביאו שם רא"י דלא כדי' הגרי"ז מד' התוס' במנחות דף מ"ב ע"ב שכי' לדמות דין לשמה ושלא לשמה בשאר דברים כגון ציצית וכדו' לדין מנחה לשמה ושלא לשמה, והרי בשאר דברים ל"ש דין מחשבה הפוסלת וע"כ ס"ל לתוס' שמחשבת שלא לשמה עוקרת מחשבת לשמה. ובחי' רא"ל שם דן לחלק בזה בין כשהיו שני המחשבות בב"א ממש או כשהיו בשני חלקי עבודה אחת ע"ש. וע"ש שכי' שאין לדמות מה שמחשבת שלא לשמה בפסח שלא בזמנו עוקרת את דין הפסח לענין מחשבת שלא לשמה בכל קדשים, שהרי י"ל שזה גופא נתחדש בדין הכשר פסח בשאר ימות השנה לשם שלמים.

שם - ובוה מבואר ד' האחרונים הנ"ל בביאור מש"כ בגמ' לחלק בין מחשבת שלא לשמה בזמנו למחשבת לשמה שלא בזמנו שכן אינו נוהג בכל הזבחים, ומבארים בזה דמחשבה זו היא מחשבה קלושה כיון שאינה פועלת הכשר או פסול בפני"ע, ולכן היא נעקרת ע"י מחשבת לשמה, משא"כ מחשבת שלה לשמה בזמנו שהיא מחשבה הפוסלת כנ"ל. וצ"ל שבזה גופא הו"א דרבא לדמותם משום דס"ל דשניהם שוים, וקמ"ל הגמ' דלא.

דף ס"א ע"א

רש"י ד"ה וישנו לאחר מיתה - "מת בנו מביא קרבן אביו ואם שחטו שלא לשמו לא עלה לשם חובה ואחריות הקרבן מוטל על נכסי המת וצריך להביא אחר". מקשים בזה שלכאורה אין לקרבן זה בעלים כדמבואר מיני' וב"י בד' רבא שלכן אין שנוי בעלים לאחר מיתה, וא"כ מה שייך לו' שהקרבן כשר רק שאינו עולה לשם חובה דהרי אי"כ על מי לכפר. ועוד דבכ"מ הלשון הוא שאינו עולה לבעלים לשם חובה, והרי אי"כ בעלים. ולד' ר"פ ברי' דר"א בסמוך שיש שינוי לאחר מיתה א"ש בפשיטות שיש בעלים. ועי' רש"י בזבחים דף ז' שכי' שלר"פ היורש הוא הבעלים, וצ"ע במה רבא חולק. עי' חזו"א סי' א' אות כ' ובאבי עזרי פ"ג מעה"ק ה"ט.

בד"ה אבל בשינוי בעלים - "ואינו בארבע עבודות בשאר זבחים דלאו פסח דלאו עיקרן לאכילה אתי אלא לכפרה לא שייך שינוי בעלים אלא בזריקה וכו' ומיהו ודאי פסח שעיקרו לבעליו ליאכל בא שחטו שלא לשם בעליו להאכילו למנויין אחרים פסול כדקתני מתניתין שחטו שלא למנויין פסול". משמע מד' רש"י שפסול שלא למנויין בפסח הוא גם פסול שינוי בעלים רק שבפסח שייך ד"ז גם באכילה. אבל בתוס' בד"ה ואיתקש כי' להדיא לאפוקי מזה. ועי' שפ"א שדחק שאין כוונת רש"י לו' שיש פסול מצד שינוי בעלים. וכבר העירו בזה דעכצ"ל כן דאל"כ למה אינו נפסל בשחיטה למנויין ושלא למנויין שנתמעט לענין דין לפי אכלו אבל לא מדין שינוי בעלים.

הערות ומראה מקומות פרק תמיד נשחט

בד"ה כמי שאין לו בעלים - "כמי ששחטו בזמנו שלא לשם בעלים". ובתוס' הק' ע"ז "למ"ל למימר עשה כיון דתרתני דוקא לימא דפסול משום דאין כאן עקירה ואי לא חייש להני פירכי וסבר דדמי לשינוי קודש הואיל ופוסלו בזמנו וחשיב עקיר' א"כ אמאי הוי כמי שאין לו בעלים בזמנו הלא בשינוי קודש לא חשבי' משנה בזמנו לפסול דממנ"פ תרתני דוקא כמש"כ בגמ'". עי' צ"ח שתי' ברש"י דכאן אפי' אם היה עקירה עדיין חשיב קצת פסח לענין ליפסל בשינוי בעלים, וכע"ז כתבנו לעי' דף ס' ע"א בשם המאירי לענין מחשבת פסח. וע"ע בשפ"א.

תוד"ה נעשה - "ואור"י דהכי פי' וכו' דנעשה כפסח בזמנו שמתו בעליו וכו' וכששחטו סתם פסול אע"פ שהוא כמפרש שלא לשם בעליו שהרי מתו ה"נ שלא בזמנו שינוי בעלי' לא חשיב עקירה". עי' שפ"א וחזו"א סי' קכ"ד לדף זה שהק' שלכאורה ד"ז תלוי בכל מצב אם ידע הכהן המקריב ממיתת הבעלים. ובמקדש דוד בקוני' לעניני קדשים סי' ד' הק' בזה דלכאורה ל"ש שינוי בעלים כה"ג דהוי לאחר מיתה כנ"ל מהגמ' כאן, וכי' שם שהפסול בזה הוא משום שינוי שלא למנויו, ע"ש שמפרש עפ"ז כוונת ד' התוס'.

רש"י ד"ה לפי אכלו - "הראוי לאכול פרט לחולה ולזקן ולערל ואפילו הן מנויין". מבואר דס"ל דשייך מינוי גם במי שאינו ראוי לאכול. ותמה בזה המקדש דוד שם שלכאורה מכיון שלא שייך הכשר קרבן במי שאינו ראוי לאכול, מה שייך אצלו מינוי. ומת' שם דמ"מ שייך מינוי לענין שיוכל למנות אחרים על חלקו, שהרי מינוי קר"פ הוא בעלות ממונית כדמבואר בגמ' קידושין דף מ"ב ע"א. אמנם יעוין בגרי"ז בהל' קר"פ שכי' שמינוי נעשה ע"י קנין, אבל יש בו ג"כ ענין בעלות על הקרבן שהוא ענין של כפרה שלכל קרבן יש וצריך בעלים שעליו הריצוי, וא"כ עדיין צ"ע מה שייך מינוי באינו ראוי לאכול (ויל"ע בזה גם לענין יורש וכבר ביארנו בזה קצת למעלה). ובעצם נדון הנ"ל אם שייך מינוי במי שא"ר לאכול, ע"ע בגר"ח בפ"ב מהל' קר"פ ובחזו"א זבחים סי' ד' אות כ'.

שם - והנה רש"י כ"כ משום דאל"כ תיפו"ל משום שאין מנויים, וכע"ז יש להק' לענין ערלים וטמאים שהרי להלן בע"ב מבואר דערלים מייירי בין במנויים ובין כשאין מנויים. ובאחרונים (מקדש דוד שם ומנחת ברוך סי' כ"ה ענף ב' וקה"י סי' מ"ז) דנו בזה עפ"ד הגמ' להלן בסמוך בד' ר"א שאין שינוי בעלים באינם ראויים לכפרה, וכמו"כ י"ל דאינו ראוי לאכול כגון זקן או חולה אינו פסול כ"א חוסר הכ"ת ולכן חשיבי ראויים לכפרה, וערל וטמא ג"כ אם יכולים לתקן י"ל דחשיב ראויים כדמבואר צד בגמ' להלן שם. ובמתו אחיו מחמת מילה שא"א לתקן כלל, י"ל שאונס בדבר אינו מעכב כמו שמצינו בר"פ הערל שמילת זכריו ועבדיו אינו מעכב במקום אונס.

וע"ע בגרי"ז שם שכי' שפסול שלא לאוכליו הוא פסול לענין אכילה (ולא פסול בקרבן עצמו כמו בשאר מחשבות פסול), וממילא הוא דנפסל השחיטה מכיון שלא שייך בו בעלות של אכילה. וע"ע באו"ש שם.

תוד"ה לאוכליו מנא לן - "ואור"י דערלים וטמאים כולו נפקי מהאי קרא דאיש לפי אכלו דכיון דלא מצו אכלי ליה חשיבי כולו שלא לאוכליו". במנחת ברוך סי' כ"ד תמה שא"צ לזה, שהרי טמא מיעוטו מפורש בתורה ממש"כ שצריך להביא פסח שני וע"כ שאין לו קרבן פסח (וכ"מ ברמב"ם בפהמ"ש כאן), ופסול ערל ידוע מדין מילת זכרו ועבדיו (כ"מ בר"פ הערל). ומבאר שם כוונתם שדין פסול שחיטה לא ידענו כ"א מכאן וצ"ע.

לאוכליו ושלא לאוכליו - מבואר בגמ' בע"ב שמקור היתר מקצת אוכלים הוא מהפסוק של וכל ערל לא יאכל בו ולא מצקת ערל, והשאר למדים ממנו כיון שכולם פסולים מטעם א' של חסרון אכילה כנ"ל

הערות ומראה מקומות פרק תמיד נשחט

מהתוס'. אמנם ברש"י לעי' דף ס' ע"א כ' הסברא בזה שכל השחיטה הוא עבור האוכלים כיון שא"א לכזית בשר בלי שחיטה, וצ"ל שאין כוונתו שזה המקור אלא לסברא שלכן לא למדים משחיטה לזריקה. אמנם עדיין צל"ע בגמ' בע"ב שמבואר דרשות גם לזה.

תוד"ה שחטו למולין - ודווקא בשחט למולים ע"מ שיתכפרו ערלים פסל רב חסדא אבל נזרק לשם ערלים אפי' רב חסדא מודה דכשר אין מחשבת אוכלין בזריקה דהא בכ"מ פשוט זה למסדר הש"ס בכולה שמעתי וכו' וריב"א פי' דדוקא נקט על מנת שיתכפרו שחישב להתכפר בו ערלים אבל אם לא חישב להתכפר אלא חישב לזרוק להאכיל הבשר לערלים אפי' רב חסדא מודה דכשר דלא שייך בזריקה מחשבת פסול דאכילה אלא פסול דכפרה ובשחיטה דווקא אם חישב להאכיל שלא לאוכליו ולערלים פסול דשחיטה ודאי בעינן לשם בעלים הראויים לאוכלו כדכתיב איש לפי אכלו תכוסו והיינו דאין מחשבת אוכלין בזריקה". עי' בזה בשפ"א.

והנה לעי' בדף ס' ע"א הבאנו ד' רש"י שם שמבואר מדבריו שבגמ' שם מדובר בשוחט ע"מ לזרוק, ועי' כ' שם שאין מחשבת אוכלין בזריקה. ולכאורה לפ"ד הר"י הנ"ל אי"ז כד' ר"ח שפוסל בשוחט ע"מ לזרוק, אבל לפ"ד הריב"א אי"ש שיש להעמיד בכה"ג, אלא שמסתימת דבריו ל"מ כן.

שם - ומבואר עוד שי' אחרת בסוגיין והוא שי' הרמב"ם פ"ב קר"פ ה"ו (ע"ש בלח"מ) שכי' לחלק בין מחשבת שלא לאכול לבין מחשבת ערלים, ופי' שר"ח ס"ל לחייב אפי' בזריקה עצמה בערלים בלבד. וכע"ז מבואר גם בד' תוס' הרשב"א כאן. וע"ע בחי' הגר"ח וא"ש שם. ועי' מנחת ברוך שם סי' כ"ד וכו' שכי' הטעם בזה כמש"כ למעלה בשמו שיש מקור אחר לפסול ערלים מדין מילת זכריו ועבדיו מעכבים. וגם ד' רש"י אי"ש עד"ז.

דף ס"א ע"ב

אבל זריקה כולה ערלה נמי לא פסלה - עי' במנחת ברוך סי' כ"ד ענף ג' שהק' במאי עסקינן, דבשלמא לד' הריב"א והרמב"ם הנ"ל יש להעמיד דרשא זו בזריקה עצמה, אבל לפ"ד הר"י בתוס' הנ"ל ק' דאין פסול בזריקה עצמה, וע"כ דמייירי בשוחט ע"מ לזרוק, וק' למה יהא ד"ז חמור יותר משחיטה עצמה.

ויש לתלות ד"ז בחקירת האחרונים (הובא לעי' דף ס' ע"א) אם מחשבה מעבודה לעבודה הוא פסול בעבודה הראשונה או השני', ועי' במקדש דוד שם שלמד ב' צדדים אלו בד' הירושלמי (ויש להביא ראיה מדי' התוס' בד"ה ר"ח שמדמה שוחט ע"מ לזרוק לערלים למקצת ערלה דמשמע מזה שזה פסול בשחיטה). ועדיין צ"ב שהרי במקדש דוד שם תלה מחלו' התוס' והרמב"ם הנ"ל בזה, שהרי לד' הר"י שמחלק בין זריקה עצמה לבין שוחט ע"מ לזרוק ע"כ ס"ל שזה פסול בשחיטה.

רש"י ד"ה בהאי קרא - "וכשיתכפרו בו ערלים דקאמר שאין מנויין עליו קאמר ומשום מחשבת שלא למנויין קאמרי אבל במנויין עליו ושחטו למולים שהן נמי מנויין לזרוק דמו למנויין ערלים שבהם לבדם דהויא כולה זריקה לערלים מנויין דכולי עלמא פסול". ובתוס' בסוד"ה כי הק' בזה שאם מנויים כה"ג לכו"ע פסולים כ"ש לאו מנויים, והמהרש"ל לא גרס קו' זו. אבל המהרש"א מבאר כוונתם דעד כמה שיש פסול של ערלות במנוי לכו"ע, למה לא נפסל בערל שאינו מנוי ג"כ מדין ערלות וכ"ש הוא שיפסל יותר.

וכ"ה ברעק"א, והוסיף להק' שכל שלא למנויין הו"ל ג"כ שלא לאוכליו כיון שא"י לאכול והניח בצ"ע ע"ש. והצ"ח מיישב ד' רש"י שפסול שלא לאוכליו למד מהפסוק לפי אכלו תכוסו שלפי פשוטו מדבר בדין מינוי (כדמבאר לעי' דף ס"א ע"א), וכיון שכן אין מקור לפסול ערלות שהוא מטעם שלא לאוכליו כ"א במנוי. וע"ע בזה בשפ"א.

שם - והנה הרמב"ם שם פ"ב קר"פ ה"ו פסק שיש פסול ערלות כה"ג אפי' במקצת כד' ר"ח כאן ודלא כר"א, והראב"ד שם השיג ע"ז. ומבארים אחרונים (עי' גר"ח שם ובמקדש דוד שם) דדעת הרמב"ם דר"א מיירי בערלים מנויין, והא דלא פסל ר"ח משום ערלות משום דמיירי במקצת ערלים וס"ל דאין פסול ערלות במקצת, ולא פסל כ"א משום שינוי בעלים בלבד, שהערלות מפקיע את המינוי ונפסל בשינוי בעלים כיון דע"י פסול ערלה חשיב לאו בר אכילה, ושינוי בעלים פוסל אפי' במקצת.

אמנם במנח"ב שם סי' כ"ה ענף ג' חולק בזה וס"ל שגם שינוי בעלים אינו פוסל במקצת (ע"ש שדן בזה), ולכן מפרש שם בדעת הרמב"ם דלעולם מיירי כאן בכולו ערלים כפי' רש"י, ואעפ"כ אי"כ משום פסול ערלות משום דס"ל בדעת ר"א שאין פסול מחשבה מעבודה לעבודה בשלא לאוכליו ושלא למנויין כ"א בפסול שינוי בעלים, ובזה פליגי אי חשיב בר כפרה כה"ג כנ"ל.

הואיל דאי בעי מתקן נפשי' - מקשים שלפ"ד רש"י שפי' למעלה כ"פ שמדובר במתו אחיו מחמת מיתה א"כ א"י לתקן עצמו שהרי אסור לו לסכן את עצמו. וכבר עמד בזה בס' ישרש יעקב ביבמות בר"פ הערל, ותי' שם שגם לרש"י יש עצה לתקן כדמבאר בראשונים שם, ועוד שבדיעבד הוי מילה אם יתקן עצמו באיסור ועי"ז חשיב בר כפרה. אמנם כבר דנו בזה האחרונים, עי' עונג"י סי' מ"א שדן אם מילה באיסור מהני, ועי' רעק"א תשו' ה' ותשו' קע"ד בענין הואיל באיסור ולענין המילה בסוגיין (וע"ע מש"כ בזה לעי' שם בסוגיא דהואיל). וכבר הבאנו למעלה דף ס"א ד' המנחת ברוך בדעת הרמב"ם הנ"ל שכיון שיכול למול עצמו חשיב בר כפרה.

תוד"ה כי לית ליה - "נראה דרב חסדא לא פסל אלא מדרבנן דמדאורי"י לא שייך לחלק בין לחומרא בין לקולא (עי' הג' מהרש"ם שהביא ראיות דלא כזה) ומדאורי"י לא אמרינן הואיל כלל אפי' לחומרא וכן מוכח בר"פ שני שעירים (יומא דס"ב): דקאמר רבינא וכו' אלמא לית ליה הואיל אפילו לחומרא". עי' תוס' שאנץ ובתו"י ביומא שם ובבעה"מ לעי' דף י"ד ובהשגת הראב"ד שם שדחו רא"י זו שיש לחלק דדוקא כאן חשיב עומד לכך ולא בכ"מ ע"ש. וברמב"ן לעי' שם כ' מהלך שהגמ' חזרה בהם כאן וס"ל דדוקא בקדשים ל"א הואיל ע"ש.

שם - ובמקדש דוד שם הביא ד' הרמב"ם שם שכי' שבמקום שנפסל משום שלא למנויין וכדו' הקרבן כשר אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה, ולדידי' לק"מ קו' התוס' הנ"ל דלעולם אין פוסלים מדרבנן.

הערות ומראה מקומות פרק תמיד נשחט

בד"ה ערל משלח קרבנות - "ועוד קשה לר"י טמא איך משלח קרבנות והא בעי סמיכה וכו' ותירץ ר"י דהכא מיירי בעופות וכן משני בכל הגט (גיטין דף כח:) אי נמי בבכור ומעשר דלא בעי סמיכה". ובגיטין דף כ"ח ע"ב הק' התוס' ג"כ כנ"ל והביא תי' זה ודחוהו ע"ש. ועי' מש"כ בזה בשעה"מ פ"א חגיגה.

דף ס"ב ע"ב

תוד"ה אילימא בטומאת בשר - "ואם תאמר והא ודאי טומאת בשר הותרה לזרוק הדם כדאמרינן בכיצד צולין (ד' עז.) גבי חמשה דברים באים בטומאה וכו' וכי מוקי לה בטומאה דגברי ומאי הותרה מכללה בצבור היינו בפסח". עי' מלוא הרועים שמבאר כוונתם שלפי ההו"א דגמ' כאן שלא ידעו מהיתר אכילה בטומאה בפסח, ע"כ גזה"כ דהיתר טומאה בציבור הוא שמותר לזרוק בלי היתר אכילה דוקא כאן דהותר מכללו, וא"כ אין מקור להתיר זריקה בפסח במקום טומאת בשר דקרא מיירי בטומאת גברי, וד' הגמ' להלן שם הם אליבא דמסקנת הגמ' כאן שיש היתר אכילה גם בנטמא הבשר וכ"ש שזורק.

ועי' בהג' ראמ"ה שמתרץ קו' התוס', דמכיון שמדובר כאן בטומאת בשר, סברא הוא שאין ענינו כ"א לענין אכילה ולא לענין זריקה. וע"ע רש"ש שכי' ליישב עפ"ד התוס' עצמם להלן דף ע"ח שהציץ מרצה גם ביחיד בטומאת בשר, ובזה א"ש ד' הגמ' דבטומאת בשר אי"כ הותרה מכללו בציבור כלל. ויש מת' עוד עפ"י ד' התוס' בזבחים דף ט"ז ע"ב שכי' שקרבן שהובא בטומאה בשרו נאסר אפי' כשלא נטמא בפועל ע"ש, ולפי"ז י"ל שבהו"א דגמ' כאן עדיין לא ידעו ההיתר כשנטמא הבשר ממש. [ובשטמ"ק שם חלקו בזה שאין טומאת בשר כה"ג אא"כ נטמא בפועל, וכ"מ ברמב"ם פ"ד מהל' כלי המקדש ה"ט, ועי' בזה בחי' הגרי"ז מנחות דף ט"ו ובחזו"א זבחים].

רש"י ד"ה שלא בזמנו - "לרב חסדא דאמר לחומרא אמרינן הואיל נימא הכא הואיל ואלו זמנו הוה ושחיט לשמו מיפסיל הכא הכי נמי ליפסיל, כדקאמר גבי ערל הואיל ואי הוה מל פסיל השתא נמי פסיל". מבואר בדבריו שלפ"ד רבה לעי' שם דלא ס"ל הואיל א"ש, וצ"ל דכה"ג הו"ל מחוסר זמן שהרי בע"א שם מבואר שגם רבה ס"ל הואיל ורק במקום מחוסר מעשה לא אמר הואיל.

אמנם בתוס' כאן כ' דא"כ משום מחוסר זמן כיון שהוא ביום י"ד ע"ש. וכי המהרש"ל שהתוס' כ"כ רק בהנחה שקו' הגמ' כאן הוא אליבא דרבה ולא לר"ח, דאילו לר"ח אמרי' הואיל לעי' שם אע"פ שמחוסר מעשה. והק' המהרש"א שגם לר"ח ק' שהרי לא החמיר ר"ח במקום מחוסר מעשה כ"א מדרבנן בעלמא כמש"כ תוס' לעי' בע"א שם, וא"כ כאן שמדובר לענין ק"ו ודרשות בתורה עכצ"ל לכו"ע שאינו מחוסר מעשה או זמן. אמנם בק"ר העיר דעדיין יל"פ קו' הגמ' שיאסר לכה"פ מדרבנן משום הואיל, ומש"כ הגמ' לתרץ ע"י דרשא של זבח פסח הוא וכו' היינו לומר שמכיון שיש דרשא מפורשת ע"ז להתירו אין חכמים אוסרים כה"ג (ועצם יסוד הזה ידוע בשם ה"ט"ז ביו"ד סי' רס"י קי"ז שאין חכמים אוסרים מה שמורש בתורה להתיר). וע"ע ברעק"א.

שם - יש מקשים כאן שד"ז מפורש בתורה דל"א הואיל כה"ג, כמש"כ בגמ' בסמוך ומה פסח דשלא בזמנו כשר לשם אחרים ופרש"י דמיירי במותר פסח דכשר ול"א הואיל. ועי' מש"כ בזה בשפ"א ובצל"ח.

בד"ה אי אפשר לברר - "דמה חלק לשמו ומה חלק שלא לשמו אבל אוכליו אפשר לברר חלק אוכליו לצד זה וחלק חולה וזקן בצד אחר". דבריו צ"ב. ויש מבארים בזה עפ"ד רש"י עצמו לעי' דף ס' ע"א שכי' הטעם בדין לאוכליו ושלא לאוכליו דכיון דאין כזית בשר בלי שחיטה לכן הקרבן כשר מצד האוכליו.

הערות ומראה מקומות פרק תמיד נשחט

בא"ד - "א"נ לברר אם אמת מחשבתו אם אין בה ממש כגון יאכילנו לראויין ונמצאת מחשבתו בטילה למפרע ולשאין ראויין יחזור דמיהן". ג"ז צ"ב. ומשמע מדבריו שהמינוי מתבטל למפרע וצ"ב למה צריך לזה, ואולי הכוונה כאן עפ"ד הצל"ח הובא בדברינו לעי' בע"א שאין פסול שלא לאוכליו כ"א במנויים.

שם - ועי' תוס' שכי' בסו"ד דה"ה שינוי בעלים א"א לברר איסורו ופסול לשמו ושלא לשמו. ובאחרונים דנו בזה, עי' מנח"ב סי' כ"ה ענף ג' וע"ע בגר"ח פ"ב קר"פ ובמקדש דוד בקונטרס לעניני קדשים סי' ד'.

תוד"ה ערלים למולים - "וא"ת אדרבה בתרוייהו הוה ליה למיפסל דהא ר"מ אית ליה מפגלים בחצי מתיר ואחרים היינו רבי מאיר". מבואר מקו' התוס' שאפי' אם אין לשחיטה אלא לבסוף וחל שניהם בב"א, מ"מ אם מפלגין בחצי המתיר אי"ז בב"א. ועי' בזה ח"י רא"ל ח"ב סי' ב'.

דף ס"ג ע"א

רש"י ד"ה עדיין - "וע"כ אית לי' לר"מ אינה לשחיטה אלא לבסוף ואחרים היינו ר' מאיר וכו' והיכא דהקדים מולין לערלים בסוף שחיטה מולין חיילי כולה הקדים ערלים למולין ערלים חיילי כולה והוה ליה כולה ערלה ופסלה". מבואר בדבריו שהעיקר בזה הוא שאם אינה לשחיטה אלא לבסוף אין שהות לומר שניהם. אבל בתוס' מבואר הטעם בזה דכיון שיש שהות לשניהם לחול ואין חלות א' מהם סותר לחלות השני שניהם חלים ע"ש באריכות, וע"ע בחי' רא"ל שם ח"ב סי' ב' שביאר בזה. ובמשנת ר"א קדשים סי' ג' מדייק בד' רש"י הנ"ל כאן (וכ"מ בדבריו לעי' דף ס' ע"א ע"ש) שגם כשיש שהות לשניהם לחול ל"א ששניהם חלים אא"כ לא היה שהות לומר שניהם, ע"ש ביאור הדבר.

ר"מ סבר ל"ב פיו ולבו שוין - ובסמוך מק' לרבה ממתני' שכי' מפורש גבי תרומה שצריכים פיו ולבו שוין. ועי' שפ"א שכי' שבודאי רבה ידע גם מזה, אלא דס"ל לחלק דכאן נתכוין למה שיצא מפיו רק שרצה לו' עוד ולא הספיק. ועד"ז כ' גם באחיעזר ח"ב סי' כ"ד, וכ' שם דמ"מ פריך שפיר בגמ' ממשנה זו משום דס"ל שג"ז טעות כיון שלא רצה להוציא מפיו לשון האוסר ע"ש.

רש"י ד"ה והכא במאי עסקינן - "כל מחשבה דקדשים מוציא בפיו הוא". כ"מ בתוס' כאן ובב"מ סו"פ המפקיד (ועי' ברש"י שם ובמג"י שם שהק' מדבריו בקידושין דף מ"א). ומקשים בזה שלפ"ז מה מק' הגמ' מברייטא דגבי תרומה, והרי בתרומה מבואר להדיא דמהני אפי' ע"י מחשבה בעלמא. ועי' באחיעזר שם שתי שקו' הגמ' הוא מסיפא דמתני' שכי' גם לגבי נדרים ובנדר צריך דיבור.

ובתוס' שאנץ כ' ליישב שבמקום שאמר בדיבור ל"מ מחשבה ולכן שפיר הק' מההיא דתרומה. ועי' באפ"י סי' כ"ד שציין בזה לד' הטו"א הידועים שבמקום דיבור לא אזלינן בתר מחשבה אפי' בדבר דמהני מחשבה לבד. וכ"כ באו"ש פ"ג נזרים הכ"ב. וע"ע שם ובאחיעזר שם שדנו בזה מכח ד' התוס' בערכין דף ה' שכי' לדון בכה"ג שנתכוין לו' תרומה ואמר מעשר אם גם התרומה אינו חל, ע"ש מש"כ בד' תוס' שאנץ.

ובמנחת ברוך סי' א' כ' בזה שאפי' למ"ד דמחשבה מהני בקדשים היינו רק מחשבת פסול, וזה מכח ריבוי של וחישוב, משא"כ כאן גבי אמר לערלים ולא הספיק לו' למולין, המחשבה הוא מחשבת הכשר וכה"ג לכו"ע צריך דיבור. ויש מקשים בזה דכיון שלענין להכשיר אפי' סתמא מהני א"כ ע"כ שא"צ דיבור, ולד' הגר"יז הידועים הנ"ל דדין סתמא לשמה הוא דין בקרבן אין ראוי. ועי' תשו' חת"ס אבהע"ז ח"ב סי' ט' וקה"י סי' מ"ח.

הערות ומראה מקומות פרק תמיד נשחט

מתני' - השוחט את הפסח על החמץ - מבואר ברמב"ם ששיעור איסור שחיטה על החמץ הוא בכזית. ועי' שפ"א שכי הטעם בזה דאיסור שחיטה על החמץ הוא משום לתא דהשבתת חמץ, כדמשמע לעי' דף ה' ע"א שהביאו ראי' מאיסור שחיטה לדין השבתה, וכיון דקי"ל כב"ה בריש מס' ביצה דשיעור השבתה בכזית (שלמד מאכילה) ה"ה איסור שחיטה. [ועי' מש"כ למעלה בר"פ שאין ראי' לזה מד' הגמ' לעי' שם, שהרי יל"פ שכוונת הגמ' שם הוא לסברא בעלמא שדין השבתה הוא לפחות מזמן השחיטה].

ובזה מיישב השפ"א שם קו' הפנ"י בביצה שם לשי' התוס' שאין מלקות בבל יראה, דא"כ למאי נ"מ מחלו' ב"ש וב"ה אם שיעורו בכזית או בכביצה, ולהנ"ל א"ש דנ"מ לענין איסור שחיטה שתלוי ג"כ במחלו' זו כנ"ל. ועי' במנ"ח מצ' ח' אות ח' מש"כ בזה ובענין חצי שיעור בזה.

רש"י ד"ה ושלם לשמו פטור - דפסול הוא ושחיטה שאינה ראויה לאו שמה שחיטה והכי אית ליה לר' שמעון בכל דוכתי". עי' שפ"א שמבאר שהרמב"ם והמאירי חולקים בזה, ומפרשים טעמא דר"ש מדקראו הכתוב זבחי כמו שיבואר להלן בשם הירושלמי. ונ"מ בדבר בשאר עבודות חוץ משחיטה.

בד"ה חייב - "וחייב משום לא תשחט בהדי לאו דלא יראה ולא ימצא ואיכא מלקות נמי דשחיטה". משמע דס"ל כדעת הרמב"ם פ"א חו"מ ה"ג שיש מלקות בבל יראה, ודלא כדי התוס' הנ"ל שאין מלקות בזה. ועי' השפ"א שהקי' דאיי"כ מעשה כלל, ולא כי הרמב"ם לחייב כ"א בכה"ג שקנה חמץ וכדו' שעשה מעשה. ועודי' הקי' שמדי' רש"י בכ"מ לא משמע כן.

שם - והנה לעי' בפ"ק דנים באיסור חמץ בער"פ אחר חצות אם זה משום בל יראה או חיוב תשבתו בלבד. ובתיו"ט מדייק מד' רש"י כאן שאין בל יראה כה"ג דאל"כ הול"ל ברישא ג"כ שחייב משום בל יראה. וכ"כ במנ"ח מצוה י"א. אמנם בצל"ח כאן ולעי' דף ו' ע"ב כי לדיק להיפך בדעת רש"י ע"ש.

תוד"ה השוחט פסח - "אומר ריב"א דהפסח כשר דהא לא שנה עליו הכתוב לעכב". הקי' המהרש"א שלכאורה שנה בו הכתוב לעכב שהרי יש ב' לאווין בפרשה א' לא תשחט וא' לא תזבח ע"ש. ותי' דכאן י"ל ששנה הכתוב כדי לעבור בב' לאווין, וכה"ג ל"א שנה הכתוב לעכב. ועי' ביה"ל סי' ל' אות י"ד.

ובצל"ח תי' דכאן מיירי התוס' אליבא דר"ש שכי' שצריכים ב' קראי א' לפסח וא' לשאר קרבנות. וע"ש עוד מש"כ מד' הרמב"ם בפהמ"ש שפסוק השני מגלה על פסוק הראשון שמדובר בפסח. ובזה כי לפרש ד' רש"י שנקט כאן פסוק השני.

שם - והנה בריש תמורה הביאו התוס' בשם הירושלמי דרשא להתיר במקום ששחט את הפסח על החמץ מדקראו הכתוב זבחי. וע"ש שמכח זה הכשירו גם לרבא שסובר אי עביד לא מהני. ועי' בביה"ל שם שדן בזה עפ"ד החו"ד הידועים דל"א אי עביד לא מהני כ"א במקום שע"ז ינצל מהאיסור, וכאן אפי' אם יפסל יעבור. ובנתיבות סי' ר"ח סק"ב כי בזה שאינו עובר אם נפסל דלאו שמי' שחיטה.

וכי' בשעה"מ בד' הרמב"ם שם דל"א אי עביד לא מהני בקדשים משום דבעינן שינה הכתוב לעכב, ולמעלה בר"פ הבאנו דבריו שתלה מחלו' תוס' הנ"ל עם הריטב"א בזה. ועי' תפארת ישראל במשניות כאן שכי' בזה שאין ראי' מדבעינן שינה הכתוב לעכב, שהרי נ"מ לענין עשה דקדשים שאין בו אי עביד לא מהני. וידוע בשם הגר"ח שאין בשחיטה משום אי עביד לא מהני כיון שאינו חלות כ"א מציאות בעלמא, וכע"ז איתא בקובה"ע סי' ע"ו.

רש"י ד"ה עד שיהא החמץ - "ואפילו ישנו עמו בעזרה ואלו השוחטין פסחיהן רואין אותו והתרו בהן אין עוברין וכו' ואם יש לאחד מהן כולן עוברין". ועי' מהרש"א להלן בע"ב שדיק בד' רש"י דמש"כ "או לא מבני החבורה" הכוונה שכולם עוברים. אבל התוס' בע"ב כ' להדיא דרק השוחט והזורק לבד לוקין כמשמעות הפסוק לא תשחט ולמד זריקה משחיטה, ומש"כ "או לא בני החבורה" היינו שיש להם חמץ, אבל לעולם שאר בני החבורה אינם עוברים.

והוסיפו התוס' טעם לדבר דלענין שאר בני החבורה הוי לאו שאי"ב מעשה ואין לוקין. ונ"מ בין שני טעמים אלו לענין שאר בני החבורה אם עוברים באיסור זה כלל, דאי משום שאי"ב מעשה אי"ז כ"א פטור ממלקות ולא היתר לכתחילה, משא"כ אם משמעות הפסוק אינו אלא על השוחט או הזורק אי"כ אין איסור כלל על בני החבורה. וכן העיר במנ"ח מצ' פ"ט, ומסתפק שם לדחות דמש"כ התוס' דהוי לאו שאי"ב מעשה אין כוונתם לטעם כ"א לראי' שאין בני החבורה בכלל הלאו כלל וצ"ע.

שם - ושי' הרמב"ם בזה בסה"מ מצ' ל"ת קט"ו שרק מי שהחמץ שלו לוקה. ועי' שפי"א שביאר בזה שהאיסור הוא במה שלא השבית את החמץ (כנ"ל בשמו). אלא שהק' שם מד' הרמב"ם עמצו ברפ"א דחגיגה לענין איסור דלא יראו פני ריקם שכי' דלא חשיב מעשה כלל כיון שאין האיסור במעשה הביאה כ"א במה שאין לו שלמים, וא"כ ק' כאן גבי שחיטה על החמץ דכיון שעיקר האיסור משום השבתה, לא שייך ללקות גם את בעל החמץ אפי' אם עשה מעשה לקנותו וכדו'. וע"ע בזרע אברהם סי' ז' אות ה'.

עוד שם - ובתור"ד כאן הק' לשי' התוס' כיון שהשוחט עושה בשליחות כל החבורה (כדמבואר בסוגיא דשליחות בקידושין דף מ"א ע"ב) למה אין כולם עוברים, ותי' משום דהוי שליח לדב"ע. וברעק"א דן בזה כאן כמו בכ"מ בדין אם השליח שוגג, שיתכן דלא שייך בזה סברת דברי הרב ודברי התלמיד. והנה בב"מ דף י' ע"ב כ' התוס' ב' שי' בדבר אם השליחות קיים לענין המעשה בכה"ג שהיה בעבירה, ואילו כאן בע"א כ' התוס' שהפסח כשר. [ובעצם הנדון אם צריכים שליחות בשחיטת הפסח צ"ע בסוגיא דשם, ועי' בזה במנ"ח מצוה ה' אות ח' ובמנחת ברוך סי' י"ז ובאו"ש פ"א מקוואות אות י"א ובזרע אברהם סי' ו'].

ור' יוחנן סבר ל"ב על בסמוך - בגלהש"ס ציין לד' הירושלמי הובא בר"ש בכלים שכי' שגם לענין חמץ צריכים שיהא החמץ עכ"פ בירושלים. וע"ע בתשו' קע"ו שהביא ד"ז, ותמה ע"ז דלא שייך ענין חמץ לירושלים, ולא חלקו בין בתוך ירושלים לבין מחוץ לירושלים כ"א לענין לחמי תודה, מהטעם שכי' בגמ' שמתקדש רק בירושלים. וכי' שם לדחות דמש"כ בירושלים אין הכוונה ירושלים ממש, אלא כלומר סמוך לבעלים, לאפוקי אם הוא רחוק שאינו מצווה בהשבתתו משום דכה"ג הוי כנפלה עליו מפולת שפטור מלהשביתו כדמבואר גם בר"ן לעי' בפ"ק (ובר"ן ורש"י שם כ' שא"צ אפי' ביטול בזה).

[והנה גם מדבריו מבואר שדין לא תשחט מיתלא תלוי בחיוב השבתת החמץ כמש"כ לעי', וכע"ז כ' בשג"א סי' ע"ח. וע"ע בפ"י ר' דוד לעי' דף ה' ע"א. אמנם במנ"ח שם דן שאינו תלוי בזה כלל.]

רש"י ד"ה בית פאגי - "מקום חיצון שבירושלים התם הוא דחוץ לחומת בית פאגי חוץ לירושלים הוא". ובב"מ דף צ' ע"א ובמנחות דף ע"ח ע"ב פרש"י שהוא בקצה הר הבית. וכי' בקר"א במנחות שם שהסברא לוי דוקא חוץ לירושלים הוא משום שזהו מקום אכילת לחמי התודה, וה"ה בחמץ לד' הר"ש

הערות ומראה מקומות פרק תמיד נשחט

הנ"ל משום שזהו מקום אכילת הפסח. וע"י ברעק"א בתש"ו הנ"ל שתמה בזה שחמץ אינו שייך לאכילת הפסח כ"א להקרבתו שהוא רק בעזרה בלבד.

אלא בהתראת ספק קמפלגי - ע"י שפ"א שכי' שמבואר מזה שיש איסור לכתחילה לשחוט גם כשאין החמץ בעזרה רק שאין לוקין ע"ז. וע"ש שפ"י עדי"ז הצריכותא בגמ' כאן שהרי ר"ל מודה לר"י בחמץ שאסור לכתחילה אע"פ שזה התראת ספק. והביא עוד נ"מ בשם הירושלמי אם ידוע שיש לא' מהם חמץ מחוץ לעזרה, כגון שראוה מחלונות המקדש דא"כ התראת ספק. וע"י בר"ח שכי' דלא סגי במה שראוה לפני כן דנימא שנשרף או נאכל.

שם - בשג"א סי' ע"ז הק' שאם ביטל אינו לוקה, וא"כ עדיין הו"ל התראת ספק שמא ביטלו (וביטול מהני גם לענין לא תשחט כדמבואר ממתני' לע"י סו"פ אלו עוברין ההולך לשחוט את פסחו וכו' מבטלו בלבד ודיו). ועוד הק' שם שאפי' למ"ד התראת ספק שמ"י התראה אי"ז כ"א בכה"ג שיתברר הדבר אח"כ, אבל כאן לא יתברר לעולם. ומת' שם שיש להעמידו בכה"ג שא"י לבטל כגון שקיבל אחריות על חמצו של אחר שא"י לבטלו.

וע"ע בפמ"ג בפתיחה כללות לה"י פסח (ח"א פ"א אות ד') שעמד ג"כ בזה, וכ' שיש לדחות שמדובר כשנתחמץ אחר הזמן דל"מ ביטול אלא שזה דחוק. ולכן ת"י דכיון שקיבל התראה ואמר אעפ"כ אני עושה מוכח מדבריו שלא ביטל החמץ. ע"ש ובנודב"י תנינא או"ח סי' ס"א שדנו אם יש להענישו עפ"י דבריו כה"ג. ובפנ"י בתש"ו י"ג כי ליישב עפ"י יסודו הידוע דלא מהני ביטול בחמץ ידוע. וע"ע בזה בעונג"י סי' כ"ד ובס' זרע אברהם סי' ו'.

רש"י ד"ה המקטיר את החלב - "אי לא היה לאחד מבני חבורה חמץ בשעת שחיטה ויש לו לכהן המקטיר בשעת הקטרה עובר הוא". משמע מדבריו דאילו היה חמץ לא' מבני החבורה בשעת שחיטה אין המקטיר עובר כלל. והצ"ח מבאר הטעם בזה דס"ל שע"י ששוחט על החמץ נפסל הקרבן (ודלא כד' התוס' בע"א), ולכן שוב אינו המקטיר עובר. אלא שכי' שיש לדחוק בכוונת רש"י שכי' רק לצריכותא בעלמא ע"ש.

שם - ועוד יש לדייק מד' רש"י הנ"ל שאין עוברין בהקטרה כ"א הכהן עצמו בחמץ שלו, ואי"ל גבי שחיטה כי רש"י למעלה שכולם עוברין אם יש לא' מהם חמץ כנ"ל. וברמב"ם שם לא חילק בזה, וכ' לחייב כולם גם בזה כמו בשחיטה. ובס' גור ארי' יהודה סי' ג' מפרש עפ"י החקירה (הובא לע"י דף נ"ח ע"ב בשם הקה"י בסי' מ"ו) אם הקטרת חלבין הוא מדין הקרבן הזה או דלמא כיון שראינו שאין ההקטרה מעכב בהכפרה ע"כ שאינו אלא מצוה כללית להקטיר קרבנות שנקרבו, ולעניננו אם אינו דין בקרבן זה א"כ אין בני החבורה שייכים להקטרה כלל, ושפיר כי רש"י שאין עובר ע"ז כ"א הכהן המקטיר על חמץ שלו.

בד"ה הואיל וישנו - "דכתיב בהו נמי לא ילין חלב חגי". ע"י מהרש"א שמבאר כוונת רש"י שפסוק זה הוא אזהרה על אימורין בלבד, ואילו הפסוק של לא ילין זבח חג הפסח הוא אזהרה להלנת בשר, ודלא כד' התוס' לע"י דף נ"ט ע"ב שכי' דשניהם למדו מקרא דלא ילין זבח חג הפסח. וע"ע בצל"ח ובמש"כ לע"י שם בשם מל"מ.

בד"ה אבל המולק - "ועוף דנקט לאו דוקא אלא משום דאין דרך לשחוט שום קרבן בזמן שחיטת פסח דהיינו אחר חצות אלא קרבן של מחוסר כיפורים כדי שיאכל פסחו לערב ורובייהו עוף מיינתין". ע"י

הערות ומראה מקומות פרק תמיד נשחט

מהרש"א שכי שאין כוונת רש"י לפרש דמיירי כאן לאחר תמיד של בין הערביים, דא"כ א"א להביא קרבנות (כ"א עוף לר"י בנו של ריב"ב) משום עשה דהשלמה כדמבואר לעי' דף נ"ט ע"א. אלא כוונתו לאחר חצות בלבד כמש"כ רש"י עצמו דהיינו חצות. וע"ע שעה"מ פ"ג ה"ט שכי עוד שלפ"ד התוס' במנחות (הובא בדברינו למעלה בדף נ"ח ע"ב) שאין איסור השלמה אא"כ הקטירו את התמיד, יש להעמידו גם בזה שעוד לא הקטירו את התמיד.

בד"ה אינו עובר - "דקמיצה ודאי לאו שחיטה היא". כוונתו שאע"פ שקמיצה הוא במנחה כעין שחיטה בבהמה (כמש"כ בזבחים דף י"ג ע"ב), מ"מ אין איסור בזה כ"א בשחיטה ממש. ועי' באתון דאורייתא סי' א' שהביא רא"י מכאן שמליקה הוא בכלל שחיטה ממש, שהרי בברייתא זו מבואר שבמליקה עובר. וכ"מ בד' רש"י להלן בסמוך דף ס"ד ע"א בד"ה מליקה.

ויש מק' בזה מד' רש"י כריתות דף כ"ו ע"ב שכי דאין איסור חולין בעזרה במליקת עוף כיון שאינו בכלל שחיטה. אמנם באתון דאורייתא שם כ' לחלק בדבר דדוקא מליקת כהן בקדשים הוי כמו שחיטה. ודייק כן שם מד' רש"י הנ"ל שכי שקמיצה ודאי ל"ה שחיטה משמע שמליקה הוי שחיטה במקצת, והיינו כנ"ל שלא הוי שחיטה לכל דבר ע"ש. וע"ע שעה"מ רפ"א חגיגה שיש מקור אחר לחייב במליקה.

דף ס"ד ע"א

תוד"ה טעמא - "זאת גירסת רש"י ואין נראה לר"ת דהא איכא למידק מרישא איפכא". עי' הג' ראמ"ה ובצ"ח מש"כ ליישב בזה ע"ד הפשט שהסתמא מדויק דומיא דרישא ע"ש.

בא"ד - "וגריס ר"ת הכי לשמו אמאי פטור שלמים לשם פסח קשחית ש"מ בעי עקירה פירוש דאי לא בעי עקירה אפילו שחט לשמו כשר דשלמים לשם פסח כשר דהא מכשיר לעיל ר' יהושע שוחט אחרים לשמו". וכע"ז כתבו גם לעי' דף ס' ע"ב, ושם הבאנו ד' המאירי שחולק בזה, וכ' שגם בשאר ימות השנה אם שחטו לשם פסח חוזר וניעור שם הפסח. וי"ל שכן ס"ל לרש"י כאן ולכן לא כ' כר"ת.

וראיתי תולים מחלו' זו בד' הגר"ז הידועים שהבאנו למעלה כ"פ שדין סתמא לשמה הוא דין בקרבן שכל הנעשה בו נעשה לשמה, ומחשבת שלא לשמה היא רק מחשבה הפוסלת, וי"ל דבזה פליגי כאן אם פסח בשאר ימות השנה הוי שלמים ממש עד כדי כך שאפי' חישב להיפך עדיין סתמא לשמה קאי, או שאינו אלא דין שסתם מחשבתו לשם שלמים אבל אם חישב לפסח הו"ל פסח ופסול.

מתני' - פסח נשחט בג' כתות - מבואר ברמב"ם פ"א ה"א שד"ז מעכב, ואם אין ג' כתות אין מביאים את הפסח. ועי' כס"מ שם שכי דמ"מ בדיעבד אם הקריבו בלי ג' כתות כשר. ובאו"ש שם כ' רא"י לזה שאינו מעכב בדיעבד מדרשא דגמ' קידושין דף מ"א ע"ב ושחט ואותו כל קהל עדת ישראל מכאן שכל ישראל יוצאים בפסח א', והרי אם יצאו כל ישראל בפסח א' א"כ אי"כ ג' כתות. ועוד כ' הטעם בזה שלא שינה הכתוב לעכב.

ובצ"ח בע"ב מבאר בזה מחלו' אביי ורבא שם אי סמכינן אניסא שנעלו דלתות העזרה, שאם אין מעכב דין ג' כתות יש לסמוך על נס שלא יכנסו כולם. ועי' בר"ח שפי' שהנס היה רק כדי שלא ירמסו אנשים, ולפ"ז לק"מ.

הערות ומראה מקומות פרק תמיד נשחט

נותנו לחבירו חבירו לחבירו וכו' - בגמ' מפרשים הטעם בזה משום ברוב עם הדרת מלך. ובשפ"א כ' שיל"פ בפשיטות שעשו כן כדי לגמור מהר כדי שיהא להם פנאי להקריב כל הקרבנות, וכי דמה"ט שחטו ישראל כלשון המשנה כדי שהכהנים יהיו פנויים לעבודות הכשרים רק בכהנים, וכ"כ גם במאירי.

ועי' או"ז סי' קט"ו שכי' שבכל קרבן לא תקנו שורה כזה משום ברוב עם הדרת מלך, משום שבכל תמיד הרבה כהנים השתתפו בהקרבתה משא"כ בפסח. וכי' שם דמה"ט נוהגים שהמוציא ס"ת מן הארון אינו מוליכו אלא נותנו לאחר ע"ש.

רש"י ד"ה קראו את ההלל - "אכל כיתות קאיי". וכ"פ בסוכה דף נ"ד ע"ב דמיירי בכל הכתות, ומשמע מזה שישראלים שבכתות אמרו הלל. אבל בתוס' הוכיחו שהלויים אמרו הלל, והיינו מדין שירה על הקרבן. והק' בזה שאין אומרים שירה אלא על היין, ומת' שאיי"ז כ"א במקום הקרבה שיש אכילת מזבח ויש שתיית נסכים ואומרים את השירה על הנסכים משום שמשמח אלוקים ואנשים (עי' מנחות דף כ' ע"א). ובער"ל בסוכה שם כ' לפרש כן בכוונת רש"י ג"כ, שהלויים שבאותו הכת אמרו ההלל. ובתפארת ישראל במשניות כאן כ' ליישב שכל ישראל שבכת ענו אחריהם ולכן כ' שהכתות אמרו.

והנה מלשון רש"י כאן משמע שאמרו הלל בשעת השחיטה בלבד. אמנם בדבריו בערכין דף י' ע"א מבואר שקראו הלל גם בשעת ההקרבה, וכ"מ ברמב"ם. וא"כ הדרא קו' התוס' הנ"ל לדוכתא. אמנם עי' בחי' הגרי"ז בהל' קר"פ שמבאר שלעולם יש ב' דינים בהלל זה, שמצד א' הלויים אמרו מדין שירה על הקרבן (וכן הוכיח ממש"כ שהיה החליל מכה וחצרורות שזה מעיקר דין שירה ע"ש), ומצד שני גם כל ישראל אמרו מכח מש"כ בגמ' להלן דף צ"ה ע"א וכי ישראל מביאים פסחיהם ולא אמרו שירה.

ובזה מיושב גם קו' הנ"ל במש"כ רש"י והרמב"ם שגם בשעת הקרבה היה שירה, די"ל דאה"נ רק ישראלים אמרו בשעת הקרבה או גם הלויים רק שלא מדין שירה כ"א מדין השני הנ"ל וכי ישראל וכו'.

שם - ובעיקר ד' התוס' הנ"ל שהשירה כאן היה מדין שירה בקרבנות, וכ"מ בד' הגרי"ז הנ"ל שדי"ז היה מעיקר הדין. עי' במנ"ח מצ' שצ"ד ובאו"ש פ"א הי"ב שכי' דהוי מתקנת הנביאים. ובמקדש דוד סי' כ"ה סק"ג כ' שזה מדרבנן. ולד' הגרי"ז הנ"ל כ"ה רק לענין דין השני של הלל הנ"ל דוכי ישראל וכו'.

כמעשהו בחול כך מעשהו בשבת - ברש"י הק' מד' רש"י ביבמות ל"ג ע"ב שאין שחיטת זר בשבת, ותי' שם דשמא פסח שאני שעיקר מצוותו בבעלים. וצ"ע בזה בסוגיא דשליחות בקדשים בקידושין שם. וע"ע בזה במקדש דוד שם ובחזו"א אבהע"ד סי' קל"ד על ד' רש"י הנ"ל.

רי"א כוס היה ממלא מדם התערובת - מק' הצ"ח מה שייך ד"ז כאן במתני' באמצע הדינים כשחל בשבת, ותי' שלא עשו כוס התערובות בשבת כיון שזריקה אסורה בשבות (עי' תוס' להלן ר"פ אלו דברים ובנזיר דף כ"ח ע"ב) ומספק לא התירו שבות במקדש.

דף ס"ד ע"ב

רד"ה שחל להיות בשבת - "ואינו יכול לתקן המקלות". וצ"ב איזה תיקון היו צריכים. וברש"י וצ"ח תמהו עוד שבגמ' בשבת דף קכ"ג ע"ב מבואר הטעם בזה משום טלטול כלי שמלאכתו לאיסור, שהרי מתחילה אסרו בזה גם לצורך גופו ומקומו ואח"כ התירו ומתני' לפני שהתירו. וכ"פ הרע"ב.

הערות ומראה מקומות פרק תמיד נשחט

והשלישית במקומה עומדת - מדייק רעק"א שכ' כאן לשון במקומה עומדת ואילו בכת ראשונה כ' לשון שישבה לה בהר הבית, ומברא הטעם בזה משום שאין ישיבה בעזרה חוץ מלכי בית דוד בלבד.

שם - ומה שלא הלכו כ"א לביתו היינו משום טלטול הפסח ברה"ר. ובמאירי הק' בזה מד' הגמ' בעירובין דף ק"א שירושלים אינו רה"ר כיון שדלתי העיר סגורות בלילה ע"ש, ומת' דמ"מ הוא כרמלית ואסור מדרבנן, ואין להתירו מדין שבות במקדש כיון שנוגע רק מחוץ למקדש. ובס' טל אורות הקדמון כ' מהלך אחר בזה שלא סגרו דלתות העיר במועד ולכן הוי רה"ר ממש. וע"ע מל"מ פ"ג מהל' ביאת המקדש ה"כ שדן אם הר הבית הוא ג"כ כרמלית וא"כ ק' איך הוציאוה מהר הבית, וצ"ל שזה נחשב צורך המקדש לפנות את העזרה ואין שבות במקדש.

מספקא לן אי בב"א אי בזא"ז - הק' מהרש"א שהרי מבואר בגמ' שדלתות העזרה ננעלו מעצמם בנס כדי שישארו שאר הכתות בחוץ כמש"כ רש"י, וא"כ הו"ל להגמ' להביא רא"י מזה שאינו בב"א. והק' הצ"ח על ד' המהרש"א שתורה לא בשמים היא, ומת' שבמקום שלא נאמר בזה דעת חכמים כ"א חקירה בעלמא ניתן להביא ראיות גם משמים. והצ"ח עצמו מת' על קו' המהרש"א שיל"פ שהיו צריכים את הנס כדי שיהא מסודר שאל"כ ישארו כת בלי שלושים. ולפמשי"כ הרי"ח שהנס היה בכדי שלא ידרסו אנשים לק"מ.

דלמא שקלי דהבה וכו' ומעלין בקודש - ומבואר בגמ' שלמסקנא אין חוששין לזה ולא מבואר הטעם. וע"י שפ"א שכ' משום שבב' קרבנות ל"ש טעם זה.

דלמא נייד פורתא - ע"י מאירי שכ' שהכהן הסמוך למזבח הוא שהולך קצת ובזה מתקיים דין הולכה ברגל. ויעוין במל"מ פ"א פסוהמ"ק הכ"ג שדן אם צריכים כל ההולכה ברגל או שגם במקצת סגי. ע"ע מנ"ח מצ' קט"ו.

שפיכת היסוד - הק' השפ"א מנלן שצריכים שפיכת יסוד כיון שאין ללמוד מעולה כ"א הסובר שהוא בזריקה כעולה. וע"י חזו"א זבחים סי' ט"ז אות ז'. והנה במאירי משמע שהשפיכה הוא בקרן דוקא, ולכ"כ בתוס' זבחים דף ס"ד. ואם שפכו הדם במק"א, ע"י או"ש פ"ב ה"י שכ' עפ"י המבואר בזבחים דף כ"ו ע"ב שבעלים מתכפרין, אבל מ"מ הקרבן פסול בפסח משום שעיקרו לאכילה. ובחזו"א זבחים סי' ז' כ' להיפך להכשיר מה"ט גופא בפסח דוקא.

דף ס"ה ע"א

רש"י ד"ה א' זה - "מגבן משום בונה". כוונתו כיון שמקבץ חלקי הגבינה. וע"י בראשונים בשבת דף ק"ב ע"ב שהביאו רא"י מכאן דיש בנין בכלים. אמנם במאירי כאן ובשבת שם כ' דדבר שדרכו לפרק אי"ב בונה. וע"ע פנ"י בשבת דף צ"ה ע"א שכ' דלפ"ז כיון שדעתו לאכלו מיד אי"ב משום בונה.

דף ס"ה ע"ב

דם אינו חוצץ - ע"י גליון מהרש"א שציין לד' הרמ"א יו"ד סי' קצ"ח סעי' י"ז שכ' שדבר לח שאינו מקפיד אינו חוצץ. ובחזו"א יו"ד סי' צ"ד אות' ח' כ' להק' מסוגיין שלענין זה אנו תלוי בקפידא. וע"ע שם שהביא ד' התוס' בחלין דף כ"ו ע"ב שלכן דבר לח אינו חוצץ משום שמים מחלחל דרכו, והק' גם בזה שאי"ז שייך כ"א במים ולא בסוגיין, וכ' שם שע"כ סברא זו הוא שבעצם אינו חוצץ וצ"ע.